

**T.C.
İSTANBUL
AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM BİLİM DALI**

**MAHALLİ İDARELERİN
BÖLGESEL KALKINMA ÜZERİNDEKİ
ETKİLERİ**

**YÜKSEK LİSANS
TEZİ**

**Hazırlayan
KÜRŞAT ALAÇAM**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ercan EYÜBOĞLU**

İstanbul-2013

**T.C.
İSTANBUL
AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM BİLİM DALI**

**MAHALLİ İDARELERİN
BÖLGESEL KALKINMA ÜZERİNDEKİ
ETKİLERİ**

**YÜKSEK LİSANS
TEZİ**

**Hazırlayan
KÜRŞAT ALAÇAM**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ercan EYÜBOĞLU**

İstanbul-2013

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim Yüksek Lisans Programı Y1212.180012 numaralı öğrencisi **Kürşat ALAÇAM**'ın "Mahalli İdarelerin Bölgesel Kalkınma Üzerindeki Etkiler" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 20.06.2013 tarih ve 2013/15 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından *oybirliği* ile Tezli Yüksek Lisans tezi olarak *kabul* edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi :

5.11.2013

1) Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ercan EYÜBOĞLU

2) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Uğur TEKİN

3) Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Ateş USLU

[Handwritten signatures in blue ink over dotted lines]

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

ÖNSÖZ

Yerel yönetimler kamu idari yapısının en önemli yapı taşıdır. Yörede yaşayan halkın sosyo-ekonomik yapısını, bölgesel kalkınmayı ve demokratikleşmeyi en verimli bir biçimde geliştiren birimlerdir. Yerel yönetimleri bölgesel kalkınmada desteklemek amacıyla Bölgesel Kalkınma Ajansları da oluşturulmaktadır. Bir taraftan bölgesel kalkınmada yerel yönetimlerin yetkileri, bölgesel kalkınma ajanslarının yasal statüleri tartışılırken öte taraftan yerel yönetimlerin gelirlerinin ne şekilde artırılacağı ve bölgesel kalkınmanın sağlanabileceği de düşünülmektedir. Zira bölgesel kalkınma bir ülkenin bütün olarak kalkınmasına katkı sunduğu gibi toplumsal barışı da tesis etmede büyük etkindir.

Mahalli İdarelerin Bölgesel Kalkınma Üzerindeki Etkileri konu başlıklı yüksek lisans tez çalışması üç bölüm olarak düzenlenmiştir. Tez çalışmasının birinci bölümünü yerel yönetimler oluşturmaktadır. Konu tarihsel gelişim süreci ve tanımlamaları ile yasal dayanakları temelinde incelenmiştir. Tez çalışmasının ikinci bölümünü ise bölgesel kalkınma kavramı oluşturmaktadır. Bölge, kalkınma kavramları ayrı ayrı incelenmiştir. Bölge çeşitleri belirtilmiştir. Bölgesel kalkınma incelenmiş, bölgesel kalkınma teori ve çeşitleri konu edilmiştir. Tez çalışmasının üçüncü ve son bölümde ise mahalli idarelerin bölgesel kalkınma ile olan ilişkisi, yerel yönetimlerin bölgesel kalkınmaya olan katkıları ile bölgesel kalkınma ajanslarına değinilmiştir.

Tez çalışmamın hazırlanma sürecinde başta değerli danışman hocam Sayın Prof. Dr. Ercan EYÜBOĞLU'na, çalışmalarım sürecinde sabırla bana yardımcı olmaya çalışan kıymetli eşim Çiğdem HAKSÖZ ALAÇAM'a ve aileme teşekkürlerimi, öğrencisi olmaktan gurur duyduğum İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ile çok değerli hocalarıma minnetlerimi sunarım.

Kürşat ALAÇAM

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
İÇİNDEKİLER	III
KISALTMALAR	VI
ŞEKİLLER	VII
SUNUŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	2
1.YEREL YÖNETİMLER.....	2
1.1.Yerel Yönetimler Tanımı.....	2
1.2.Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Gelişimi	3
1.3.Mahalli İdarelerin Temel İlkeleri.....	4
1.3.1.Merkezden ve Yerinden Yönetim	4
1.3.1.1.Merkezden Yönetim	5
1.3.1.2.Yerinden Yönetim (Adem-i Merkeziyet)	5
1.3.2.Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nda Mahalli İdareler	6
1.4.Mahalli İdare Türleri.....	7
1.4.1.Türkiye’de Mahalli İdare Türleri	8
1.4.1.1.Belediyeler	8
1.4.1.2.İl Özel İdareleri.....	14
1.4.1.3.Köyler.....	15
1.4.1.4.Yerel Yönetim Birlikleri.....	16
1.5.Mahalli İdarelerin Varlık Nedenleri.....	17
1.5.1.Sosyolojik Nedenler	17
1.5.2.Demokratik-Siyasi Nedenler	18
1.5.3.Toplumsal Nedenler	18
1.5.4.Mali Nedenler	19
İKİNCİ BÖLÜM	20
2.BÖLGESEL KALKINMA KAVRAMI	20
2.1.Bölgesel Kalkınma Kavramı ve Teorileri.....	20
2.2.Bölgesel Kalkınma Tanımı.....	21

2.3.Bölge Kavramı ve Türleri	22
2.3.1.Homojen (Türdeş) Bölge	23
2.3.2.Polarize (Kutuplaşmış) Bölge	24
2.3.3.Planlı Bölge	24
2.4.Gelişmişlik Düzeylerine Göre Bölgeler	25
2.4.1.Gelişmiş Bölgeler	25
2.4.2.Az Gelişmiş Bölgeler	26
2.5.Bölgesel Kalkınma Teorileri ve Çeşitleri	27
2.5.1.Ürün Devreleri Teorisi	27
2.5.2.Sanayi Kümeleri ve Esnek Uzmanlaşma	28
2.5.3.İçsel Bölgesel Büyüme Teorileri	29
2.5.4.Sürdürülebilir Bölgesel Gelişme Modeli.....	29
2.5.5.Yenilikçi Çevre Teorisi.....	30
2.5.6.Girişimcilik Yaklaşımı	30
2.6.Bölgesel Kalkınma ve Etkileşimler.....	31
2.6.1.Bölgelerarası Gelişme Farklılıkları ve Nedenleri	32
2.6.2.Bölgesel Kalkınmayı Sağlayan Etkenler.....	34
2.6.2.1.Bölgelerin Doğal Kaynakları.....	34
2.6.2.2.Bölge Nüfusunun Yapısı	35
2.6.2.3.Bölgenin Ülke İçindeki Coğrafi Konumu.....	36
2.6.2.4.Bölgelerin Yerleşme Sistemi Ve Yapısı.....	37
2.6.2.5.Bölgelerin Sektörel Yapısı.....	37
2.6.2.6.Bölgelerin Sermaye Yapısı	38
2.7.Türkiye’de Bölgesel Kalkınma ve Politikaları	38
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	43
3.MAHALLİ İDARELERİN BÖLGESEL KALKINMAYA ETKİLERİ	43
3.1.Mahalli İdareler ve Bölgesel Kalkınma.....	43
3.2.Mahalli İdarelerin Kalkınmadaki Rolü	44
3.2.1.Bölgesel Kalkınma Ajansları.....	46
3.2.2.Mahalli İdareler ve Kalkınma Ajansları Arasındaki Etkileşim.....	58
3.3.Bölgesel Kalkınmada Merkezi Yönetim-Yerel Yönetim İlişkisi.....	60

3.3.1.Merkez-Yerel İlişkilerine Küreselleşmenin Etkileri	62
3.4.Bölgesel Kalkınmada Mahalli İdarelerin Etkisi	63
3.4.1.Bölgesel Kalkınmada Belediyelerin Faaliyetleri.....	64
3.4.1.1.Fiziksel Kalkınma	66
3.4.1.2.Sosyal Kalkınma	67
3.4.1.3.Kültürel Kalkınma.....	68
3.4.1.4.Ekonomik Kalkınma	69
3.4.1.5.Siyasi-Demokratik Kalkınma	70
3.4.1.6.Etkin Yönetim.....	71
3.5.Mahalli İdarelerin Bölgesel Kalkınmaya Olumlu-Olumsuz Etkileri	72
3.5.1.Mahalli İdarelerin Bölgesel Kalkınmaya Olumlu Etkisi.....	72
3.5.2.Mahalli İdarelerin Bölgesel Kalkınmaya Olumsuz Etkisi.....	73
SONUÇ.....	75
KAYNAKÇA	77
ÖZET	89
ABSTRACT	90

KISALTMALAR

AR-GE	: Araştırma ve Geliştirme
BİT	: Belediye İktisadi Teşekkülleri
BKA	: Bölgesel Kalkınma Ajansları
BKK	: Bakanlar Kurulu Kararı
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EGEV	: Ege Bölgesi Geliştirme Vakfı
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
GSYH	: Gayri safi yurtiçi hasıla
GY	: Gelişmiş Yöreler
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
İZTO	: İzmir Ticaret Odası
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
LPG	: Sıvılaştırılmış Petrol Gazı
NY	: Normal Yöreler
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TÇS	: Türkiye Çevre Sorunları
TMMOB	: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TODAİE	: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

ŞEKİLLER

Şekil 1: Türkiye’de Mahalli İdare Türleri	8
---	---

SUNUŞ

Yerel yönetimler günümüzde yerel halkın her türlü sorunu için birinci derecede başvuru birimidir. Yerel halkın sosyo-ekonomik düzeyini geliştirmede ve demokrasinin gelişmesinde büyük katkıları bulunmaktadır. Artık günümüzde gelinen noktada kalkınmada da aktif rol üstlenmektedirler.

Kalkınma topyekûn bir gelişmeyi işaret etmektedir. Ekonomik gelişme sadece ekonomik temelli iken, kalkınma ekonomi yanında sosyo-kültürel bir gelişmeyi de kapsamaktadır.

Önem kazanan bölgesel kalkınma sadece belirli bir bölgenin kalkınmasını değil, ülke bütünü için de önemlidir. Bölgesel kalkınma farklılığı bir bölgenin; doğal kaynakları yetersizliği, ülke merkezinden uzaklığı, ulaşım imkanlarının azlığı, iklim şartları gibi etkenlerle oluşmakta, ülke bütünü etkileyen sonuçlar doğurmaktadır.

Yerel yönetimler; oluşturulan Bölgesel Kalkınma Ajansları, üniversiteler, sivil toplum örgütleri ile birlikte bölgesel kalkınmada aktif rol edinmişlerdir. Bu yüksek lisans tez çalışmasında da yerel yönetimler tanımlanmış, kalkınma ve bölgesel kalkınma üzerinde durulmuş, günümüzün önemli gündem maddelerinden olan bölgesel kalkınma ajansları incelenmiştir.

Bölgesel kalkınma ajansları, bölgesel gelişmişlik farklılıklarını gidermede temel araçlardan biri olurken, birçok ülkede mevcut devlet yapısı içerisinde Bölgesel Kalkınma Ajansları (BKA) vasıtasıyla yeni bir politik-kurumsal biçim oluşturulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.YEREL YÖNETİMLER

Devletlerin toplumlara sunduğu kamu hizmetlerini tek başına merkezi idarenin yerinde ve zamanında yerine getirmesi beklenemez ve bu durum mümkün de görünmemektedir. Bu nedenle merkezden yönetimin yanında yerinden yönetim kuruluşlarının kurulması bir zorunluluk olmuştur (Çukurçayır ve Ay, 2012: 36).

1.1.Yerel Yönetimler Tanımı

Uluslararası literatürde yapılan genel tanımıyla yerel yönetimler, belirli bir coğrafi alanda (kent, köy, il) yaşamakta olan yerel topluluğun bireylerine, bir arada yaşamanın gereği olarak kendilerini en çok ilgilendiren konularda hizmet üretmek amacı ile oluşturulan, karar organları (kimi durumlarda yürütme organları) yerel toplulukça seçilerek göreve getirilen, yasalarla belirlenmiş görevlere ve yetkilere, özel gelirlere, kendine ait bütçeye ve personele sahip, merkezi yönetimle olan ilişkilerinde yönetsel kısmi özerklikten yararlanan kamu tüzel kişilikleridir. Demokratik değerler yanında, yerel yönetim kuruluşları; üstlendikleri kamu hizmetlerinin sağlanmasında, merkezi yönetime göre etkililik ve verimliliği daha üst düzeyde gerçekleştirebilen kuruluşlar olarak da değerlendirilmektedir (Todaie, 1992: 1).

Yerel yönetimlerin tanımlanmasında vurgulanan en önemli nokta “yerinden” yönetim olgusudur. Bu noktadan hareket eden Ertan yerel yönetimleri şu şekilde tanımlamıştır: Yerinden yönetim kuruluşlarının yer yönünden olan biçimleri yerel yönetim olarak ifade edilmektedir. Yönetim biliminde, yerel yönetim ve yerinden yönetim “adem-i merkeziyet” olarak bilinmektedir (Ertan, 2002: 22).

Bir başka tanıma göre ise; yerel yönetim topluma sunulacak kimi hizmetlerin devletin merkezinden ve tek elden değil, merkezi yönetim teşkilatı içinde yer almayan ve merkezi yönetim hiyerarşisine dahil olmayan kamu tüzel kişileri eliyle yerine getirilmesidir (Gökçe ve Bayrakçı, 2003:5).

1.2.Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Gelişimi

Türkiye’de tarih boyunca dönemler itibariyle kentsel yaşamla ilgili temel gereksinimlerin giderilmesine yönelik olarak yerel yönetim teşkilatı oluşturulmuştur. Bununla birlikte yerel yönetimlerin kurumsal ölçekte meydana gelmeden önce Türk kentlerinde bireylerin günlük hayatıyla ilgili olarak ortak temel ihtiyaçların yerel unsurların (vakıflar, esnaf, lonca,) çabaları ile giderilmekte olduğu bilinmektedir. Osmanlı döneminde oluşturulan belediye teşkilatları ve yerel yönetimlere ilişkin diğer yapılanmalar Cumhuriyetin ilk dönemlerine kadar varlıklarını devam ettirmişler ve Cumhuriyet Türkiye’sinde yeni bir perspektif ve yeni bir anlayışla çağdaş normlara uygun yapılar haline dönüşmeye başlamışlardır. Diğer taraftan, özellikle Avrupa ile gelişen ticari ilişkilerin bir yerel yönetim birimi olan belediyelerin oluşmasında ve gelişmesinde belirleyici etken olduğu görülmüştür. Türkiye’de yerel yönetim modeli üç temel mekanizmadan meydana gelmektedir. Bunlar; İl mülki taksimatı içinde hizmet sunan İl Özel İdareleri, belediye sınırları içinde hizmet üreten ve en fazla görev tanıma ve toplumsal ölçekte bilinirliğe sahip olan Belediyeler ve Köylerdir. İl Özel İdareleri ilk kez 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi ile oluşturulmuşken, Türkiye’de ilk belediye teşkilatı ise “İstanbul Şehremaneti” adı ile 1854 yılında İstanbul’da kurulmuştur. Köy yönetimleri de 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi ile düzenlenmiştir. Ayrıca, Türkiye’de büyükşehir belediyeleri ve mahalli idare birlikleri bulunmaktadır. Yerel yönetimlerin teşkilatlanması Anayasal çerçeve ile belirlenmiştir (T.C.Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 2009: 24).

1.3.Mahalli İdarelerin Temel İlkeleri

Mahalli idarelerin faaliyetlerini sürdürürken uydukları kimi temel ilkeler bulunmaktadır. Bu ilkelere uyulması mahalli idare birimlerini daha başarılı kılmakta ve bu birimleri hizmet sundukları bireylerin karşısında daha güvenilir bir hale sokmaktadır. Mahalli idareler, faaliyetlerini yerine getirirken riayet ettikleri temel ilkeler ise şu şekildedir (Mutlu, 2010: 13):

- Yerellik İlkesi (Hizmette Halka Yakınlık-Subsidiarity İlkesi),
- Özerklik İlkesi,
- Vesayet Denetimi İlkesi,
- Demokratik Davranış İlkesi,
- Verimlilik ve Etkinlik İlkesi,
- Sosyal Adalet İlkesi,
- Açıklık (Saydamlık-Şeffaflık) İlkesi,
- Tarafsızlık (Yansızlık) İlkesi,
- Sivil Toplum Olması İlkesi,
- Hizmet, görev, gelir ve yetki paylaşımı ilkesidir.

1.3.1.Merkezden ve Yerinden Yönetim

Ülkeler kendi siyasal, toplumsal ve ekonomik yapılarına uygun olarak merkezden yönetime ya da yerinden yönetime ağırlık verir ve yönetsel yapısını düzenler (Gözübüyük ve Tan, 2004: 159).

Türkiye’de kamu kesimi Anayasa’nın 5. Maddesi’nde yazılı devletin amaç ve görevlerini yerine getirmesi çerçevesinde, “temel hak ve özgürlükleri korumak, sosyal ve ekonomik ödevleri yerine getirebilmek amacıyla merkezden ve yerinden yönetim esaslarına uygun biçimde örgütlenmiştir” ifadesi yer almaktadır. Devlet; geleneksel, ekonomik ve sosyal görevlerini

çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarıyla yerine getirmektedir (Ataç, 2003'ten aktaran Çukurçayır ve Ay, 2012: 36).

1.3.1.1.Merkezden Yönetim

Tanım olarak bakıldığında genel anlamıyla merkezden yönetim (merkeziyetçilik, centralization); kamusal idarenin topluma sağlayacağı hizmetlerin merkezden ve tek elden yürütülmesi ile birlikte kamu gücünün tamamen merkezde toplanmasıdır. Merkezi yönetim, başkent teşkilatı ve taşra teşkilatıyla birlikte idari hizmetleri yerine getirmektedir (Günday, 2003: 57).

Merkezden yönetim; tüm karar alma, emir verme ve uygulama yetkisinin devletin merkezinde, başka bir ifadeyle tek elde toplanması anlamına gelir. Bu sistemde, taşrada hizmet yürüten görevlilerin merkezden habersiz karar almaları mümkün değildir. Merkezden yönetimin görünen en büyük sakıncası, etkinliği ve verimliliği yok etmesi ve merkezi yönetimi işlemez bir hale sokmasıdır (Arıkboğa, 1998: 5).

1.3.1.2.Yerinden Yönetim (Adem-i Merkeziyet)

Yerinden yönetim (Adem-i Merkeziyet), Fransız idari hukuku öğretisinden ortaya çıkmış olan bir kavramdır. Devletin kendisine ait olan yetkilerini kademeli bir biçimde yerel yönetimlere devri olarak kullanılan desantralizasyon (adem-i merkeziyetçilik), Fransız devrimi sonrası yeni yönetimin, kendisini o dönemin parlamenterlerinden Mirabeau'nun sözlerinde bulan "insanların ve nesnelerin yönetiminin yakınlaştırılması" anlayışından gelmektedir (Yıldız, 2012: 312).

Yerinden yönetim (adem-i merkeziyet), ülkenin farklı bölgelerinde veya belirli kamu hizmetlerinde uygulanabilmektedir. Uygulama alanı açısından değerlendirildiğinde yerinden yönetim, "yer yönünden yerinden yönetim (yerel

yönetim)” ve “hizmet yönünden yerinden yönetim” olarak ikiye ayrılır. Kısaca ifade etmek gerekirse, yerel yönetimler, bir bölgede ikamet eden bireylerin o bölgede ikamet etmeleri nedeniyle bulunan ortak ve genel idari menfaatlerini korumak ve bu menfaatlerin gerektirdiği işleri görmek amacıyla tanınan özerklidir. 1982 Anayasası'nın 127. maddesi yerel yönetimleri (mahalli idareleri); “il, belediye ve köy halkının ortak yerel gereksinimlerini karşılayan ve genel karar organları seçmenler tarafından seçilen kamu tüzel kişileri” şeklinde ifade etmektedir. Hizmet yerinden yönetimi ise, belirli bir hizmetin merkez teşkilatından ayrı ve hukuki bir varlığa sahip kuruluşlar eliyle görülmesi, yönetilmesi anlamına gelir. Yerel yönetimde özerklik, bir bölgede ikamet edenlere tanındığı halde, hizmet yerinden yönetiminde özerklik, hizmetin kendisine tanınmaktadır (Ağar, 2006: 279-280).

1.3.2.Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda Mahalli İdareler

Türk anayasal tarihi içinde 1876 tarihli Kanun-i Esasi'deki yerel yönetimlere ilişkin ilkeler kimi değişiklikler sürekli olarak uygulamada kalmıştır. 1876 tarihli Kanun-i Esasi'sinde belediye işlerinin (İstanbul ve taşrada) seçimle belirlenecek meclisler tarafından yerine getirileceği ilkesi yer almış (md.112), ayrıca illerin yetki genişliği ve görev ayrımı ilkelerine göre yönetileceği belirtilmiştir (md.108) (T.C.Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 2009: 26).

1921 Anayasası'nda ise, 1876 Anayasası'ndan farklı olarak yerel yönetimlere tüzel kişiliği olan demokratik bir hüviyet verilmiştir. Anayasa yerel meclislerin kendi başkanlarını seçmelerini öngörüyordu. Bununla birlikte yürütme görevi seçilmiş başkan ile meclis idare kuruluna verilmiştir. Ancak Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyetin ilanından sonra 1921 Anayasası değiştirilerek yapılmış olan Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk anayasası, 1924 Anayasası ile yerel yönetimlerin alanı daraltılmıştır. 1924 Anayasası'na göre 1961 Anayasası ile demokratik hak ve hürriyetler genişletilmiştir. 1961 Anayasası ile birlikte Belediye Başkanları tek kademeli çoğunluk sistemi ile

seçilmeye başlanmıştır. Yerel yönetim meclislerinin başkan karşısındaki konumu güçlendirilerek demokrasi ve katılımcılık geliştirilmiştir. Belediye Başkanlarının İçişleri Bakanlarının onayı ile göreve başlama usulü terk edilmiştir. Seçimle iş başına gelen organların bu sıfatları kazanma ve kaybetmelerine yönelik denetim yetkisi bağımsız yargıya verilmiştir (Aydın, 2011: 16).

1982 Anayasası'nda "İdarenin Kuruluşu" kenar başlığı adı altında merkezi idare ve mahalli idareler yer almaktadır. 1982 Anayasa'sına göre yerel yönetimlerin özellikleri şu şekilde belirlenmiştir (Gözler, 2005: 86):

- Yerel yönetimler il, belediye ve köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarının karşılanması için kurulan tüzel kişilerdir.
- Yerel yönetimlerin karar organları seçimle belirlenir.
- Yerel yönetimlerin kuruluşu ve görevleri, yetkileri uygun kanun düzenlemeleri ile yapılır.
- Yerel yönetimlerin denetlenmesi yargı yolu ile olur
- Yerel yönetimlerin seçimleri beş yılda bir defa yapılır.
- Merkezi yönetim, yerel yönetimler üzerinde idari vesayet yetkisine sahiptir. Vesayet yetkisi kanun ile uygulanır.

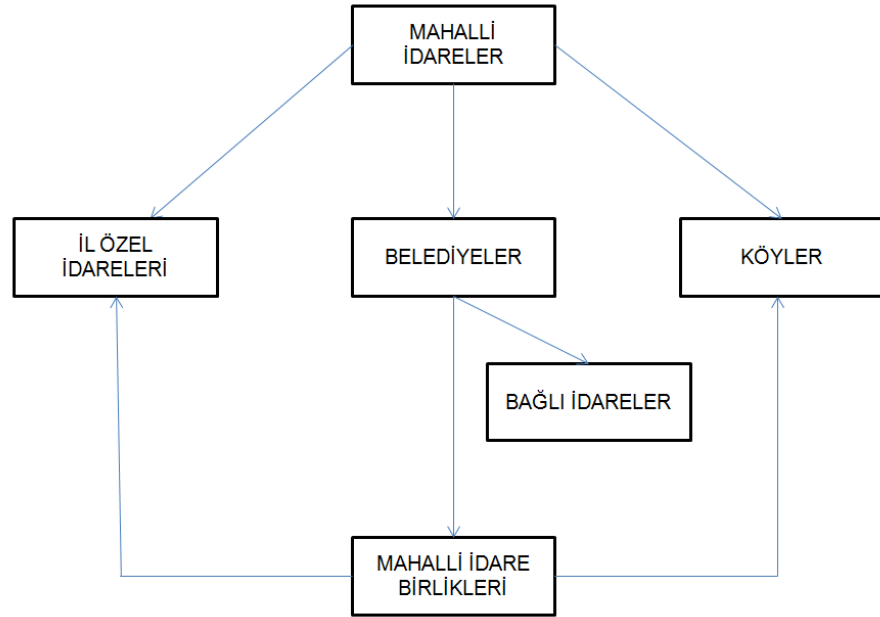
1.4.Mahalli İdare Türleri

Mahalli idareler tüm ülkelerin kendi siyasal, sosyal ve ekonomik yapılarının zaman içinde gelişip olgunlaşmasıyla meydana gelmiştir. Mahalli idareler, eyaletlerden oluşan Amerika Birleşik Devletleri, Federal bir yapıya sahip Federal Almanya ve üniter yapıya sahip Fransa ve Türkiye'de farklılık göstermektedir. Türkiye de üniter yapısı içinde zamanla oluşmuş bir mahalli idare yapısına ve bu yapı içinde meydana gelmiş mahalli idare türlerine sahiptir.

1.4.1.Türkiye’de Mahalli İdare Türleri

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 127. maddesinde mahalli idareler; “il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, kanunda gösterilen seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir.” şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanıma uygun olarak yapılanan Türk mahalli idareleri üç tür halinde oluşturulmuştur. Bunlar; İl Özel İdareleri, Belediyeler ve Köyler’dir.

Şekil 1: Türkiye’de Mahalli İdare Türleri

1.4.1.1.Belediyeler

Belediye, Fransızca olarak *municipalite*, İngilizce’de *municipality* ve eski bir terim olarak da şehremaneti olarak kullanılan bir kavramdır. Günümüzdeki anlamıyla belediye, “kent niteliği taşıyan bir yerleşim yerinde yaşayan bireylerin ortak yerel ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlü, kamu tüzel kişiliğine sahip ve karar organları o yerleşim yerinde ikamet eden vatandaşlar

tarafından seçikle oluşturulmuş yerel yönetim birimi” olarak ifade edilmektedir (Bozkurt ve Ergun, 2008: 31).

5393 sayılı Belediye Kanunu ise “Belediye” kavramını şu şekilde açıklamıştır; “Belde sakinlerinin mahalli müşterek nitelikli ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan idari ve mali özerkliğe sahip bir kamu tüzel kişisi” ‘dir.

Bir başka tanıma göre belediyeler, içinde buldukları yörede ikamet eden sakinlerine ve o yörenin ihtiyaçlarını karşılayarak kamuoyuna hizmet üreten ve sunan tüzel kişiliklerdir. Zaman içinde kentleşmenin hızlanması ve gelişen şehircilik anlayışı, belediyelerin hizmet alanlarının genişlemesine, belediyeler tarafından sunulan hizmetlerin çeşitliliğinin artmasına neden olmuştur (Yurdakul vd., 2011: 198).

5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 14. maddesine göre belediyelerin görevleri şu şekilde belirtilmiştir.

MADDE 14.- Belediye, mahalli müşterek nitelikte olmak şartıyla;

a) İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafi ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor; sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır. Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000’i geçen belediyeler, kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açar.

b) Okul öncesi eğitim kurumları açabilir; Devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapabilir veya yaptırabilir, her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılayabilir; sağlıkla ilgili her türlü

tesisi açabilir ve işletebilir; kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlayabilir; bu amaçla bakım ve onarımını yapabilir, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa edebilir. Gerektiğinde, öğrencilere, amatör spor kulüplerine malzeme verir ve gerekli desteği sağlar, her türlü amatör spor karşılaşmaları düzenler, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara belediye meclisi kararıyla ödül verebilir. Gıda bankacılığı yapabilir.

Belediye, kanunlarla başka bir kamu kurum ve kuruluşuna verilmeyen mahallî müşterek nitelikteki diğer görev ve hizmetleri de yapar veya yaptırır. Hizmetlerin yerine getirilmesinde öncelik sırası, belediyenin malî durumu ve hizmetin ivediliği dikkate alınarak belirlenir. Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda özürlü, yaşlı, düşkün ve dar gelirli durumuna uygun yöntemler uygulanır. Belediyenin görev, sorumluluk ve yetki alanı belediye sınırlarını kapsar. Belediye meclisinin kararı ile mücavir alanlara da belediye hizmetleri götürülebilir. 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu hükümleri saklıdır.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 15. maddesi ise belediyelerin yetki ve imtiyazlarını konu edinmiştir. Bu kanun maddesine göre:

a) Belde sakinlerinin mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla her türlü faaliyet ve girişimde bulunmak.

b) Kanunların belediyeye verdiği yetki çerçevesinde yönetmelik çıkarmak, emir vermek, belediye yasakları koymak ve uygulamak, kanunlarda belirtilen cezaları vermek.

c) Gerçek ve tüzel kişilerin faaliyetleri ile ilgili olarak kanunlarda belirtilen izin veya ruhsatı vermek.

d) *Özel kanunları gereğince belediyeye ait vergi, resim, harç, katkı ve katılma paylarının tarh, tahakkuk ve tahsilini yapmak; vergi, resim ve harç dışındaki özel hukuk hükümlerine göre tahsili gereken doğalgaz, su, atık su ve hizmet karşılığı alacakların tarh, tahakkuk ve tahsilini yapmak veya yaptırmak.*

e) *Müktesep haklar saklı kalmak üzere; içme, kullanma ve endüstri suyu sağlamak; atık su ve yağmur suyunun uzaklaştırılmasını sağlamak; bunlar için gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettirmek; kaynak sularını işletmek veya işlettirmek.*

f) *Toplu taşıma yapmak; bu amaçla otobüs, deniz ve su ulaşım araçları, tünel, raylı sistem dâhil her türlü toplu taşıma sistemlerini kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettirmek.*

g) *Katı atıkların toplanması, taşınması, ayrıştırılması, geri kazanımı, ortadan kaldırılması ve depolanması ile ilgili bütün hizmetleri yapmak ve yaptırmak.*

h) *Mahalli müşterek nitelikteki hizmetlerin yerine getirilmesi amacıyla, belediye sınırları ve mücavir alanlar içerisinde taşınmaz malları almak, kamulaştırmak, satmak, kiralamak veya kiraya vermek, trampa etmek, tahsis etmek, bunlar üzerinde sınırlı ayni hak tesis etmek.*

i) *Borç almak, başış kabul etmek.*

j) *Toptancı ve perakendeci halleri, otobüs terminali, fuar alanı, yat limanı ve mezbaha kurmak, kurdurmak, işletmek, işlettirmek veya bu yerlerin gerçek ve tüzel kişilerce açılmasına izin vermek.*

k) *Vergi, resim ve harçlar dışında kalan ve miktarı yirmibeşmilyar Türk Lirasına kadar olan dava konusu uyuşmazlıkların, anlaşmayla tasfiyesine karar vermek.*

l) Gayri sıhhi müesseseler ile umuma açık istirahat ve eğlence yerlerini ruhsatlandırmak ve denetlemek.

m) Beldede ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi ve kayıt altına alınması amacıyla izinsiz satış yapan seyyar satıcıları faaliyetten men etmek, izinsiz satış yapan seyyar satıcıların faaliyetten men edilmesi sonucu, cezası ödenmeyerek iki gün içinde geri alınmayan gıda maddelerini gıda bankalarına, cezası ödenmeyerek otuz gün içinde geri alınmayan gıda dışı malları yoksullara vermek.

n) Reklam panoları ve tanıtıcı tabelalar konusunda standartlar getirmek.

o) Hafriyat toprağı ve moloz döküm alanlarını; sıvılaştırılmış petrol gazı (LPG) depolama sahalarını; inşaat malzemeleri, odun, kömür ve hurda depolama alanları ve satış yerlerini belirlemek; bu alan ve yerler ile taşımalarda çevre kirliliğı oluşmaması için gereken tedbirleri almak.

(l) bendinde belirtilen gayri sıhhi müesseselerden birinci sınıf olanların ruhsatlandırılması ve denetlenmesi, büyükşehir ve il merkez belediyeleri dışındaki yerlerde il özel idaresi tarafından yapılır.

Belediye, (e), (f) ve (g) bentlerinde belirtilen hizmetleri Danıştayın görüşü ve İçişleri Bakanlığının kararıyla süresi kırkdokuz yılı geçmemek üzere imtiyaz yoluyla devredebilir; toplu taşıma hizmetlerini imtiyaz veya tekel oluşturmayacak şekilde ruhsat vermek suretiyle yerine getirebileceğı gibi toplu taşıma hatlarını kiraya verme veya 67 nci maddedeki esaslara göre hizmet satın alma yoluyla yerine getirebilir.

İl sınırları içinde büyükşehir belediyeleri, belediye ve mücavir alan sınırları içinde il belediyeleri ile nüfusu 50.000'i geçen belediyeler, meclis kararıyla; turizm, sağlık, sanayi ve ticaret yatırımlarının ve eğitim kurumlarının su, termal su, kanalizasyon, doğalgaz, yol ve aydınlatma gibi alt

yapı çalışmalarını faiz almaksızın on yıla kadar geri ödemeli veya ücretsiz olarak yapabilir veya yaptırabilir, bunun karşılığında yapılan tesislere ortak olabilir; sağlık, eğitim, sosyal hizmet ve turizmi geliştirecek projelere İçişleri Bakanlığının onayı ile ücretsiz veya düşük bir bedelle amacı dışında kullanılmamak kaydıyla arsa tahsis edebilir.

Belediye, belde sakinlerinin belediye hizmetleriyle ilgili görüş ve düşüncelerini tespit etmek amacıyla kamuoyu yoklaması ve araştırması yapabilir.

Belediye mallarına karşı suç işleyenler Devlet malına karşı suç işlemiş sayılır.

Belediyenin proje karşılığı borçlanma yoluyla elde ettiği gelirleri, şartlı bağışlar ve kamu hizmetlerinde fiilen kullanılan malları ile belediye tarafından tahsil edilen vergi, resim ve harç gelirleri haczedilemez.

Tez çalışmamızın ana konusunu oluşturan bölgesel kalkınmaya yönelik olarak 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 15. maddesinde belediyelerin yetki ve imtiyazları başlıklı kanun maddesinde belirtilenleri özetlemek gerekirse; öncelikli olarak kanun, belediyelerin mahalli ihtiyaçları karşılamak üzere kurulduğunu belirtmektedir. Belediyelerin yerel halka içme suyu sağlamanın yanında sanayi tesisleri için de su temin etme, yağmur ve atık suları için alt yapı ve tesisler kurması gerektiği belirtildiği görülmektedir. Kalkınma için önemli gerekenlerden ulaştırma hizmetleri de belediyelerin görev alanı içine girmektedir. Toplu ulaşımın sağlanması için her türlü ulaşım imkanlarını kurmak, işletmek ya da işletimini sağlamak belediyelerin görevleri arasında bulunmaktadır.

Hem bölge insanının ihtiyaçlarının karşılanması hem de bölgede ticaretin gelişebilmesi, bölgesel kalkınmanın sağlanabilmesi yönünde belediyelerin görev bölgelerinde; toptancı ve perakendeci halleri, otobüs terminali, fuar alanı, yat limanı ve mezbaha kurmak, kurdurmak, işletmek,

işlettirmek ya da özel sektörün bu tarz yerleri açmasına izin vermek yetkileri dahilindedir.

Bölgesel kalkınmaya dönük olarak kanunun en önemli noktasını ise; belediye sınırları dahilinde belediyelerin; turizm, sağlık, sanayi ve ticaret faaliyetleri için yapılacak yatırımlara altyapı desteği sağlayarak gerekirse bu desteğin karşılığında bu tesislere ortak olunması yetkisine sahip olduğunun belirtilmiş olması oluşturmaktadır. Ayrıca; yukarıda belirtilen tarzdaki yatırımlar için belediyelerin arsa tahsis etmek gibi de yetkileri bulunmaktadır. Bu şekilde yatırımlar için arsa tahsis edilerek bölgesel kalkınmaya katkı sağlanması mümkün olabilecektir.

1.4.1.2.İl Özel İdareleri

Merkezi idarenin taşra örgütü olan il, aynı zamanda bir yerel yönetim kuruluşunu tanımlamaktadır. İl özel idareleri devletin tüzel kişiliği dışında ayrı bir tüzel kişiliğe sahip kamu kuruluşlarıdır. İl özel idareleri o ilin kurulmasına dair Kanunla kurulmakta ve ilin kaldırılmasıyla tüzel kişiliği sona ermektedir. İl özel idarelerinin görev alanı il sınırlarını kapsamaktadır. İl Özel İdaresi Kanunu'nun 3. maddesinde İl özel idaresi, "il halkının mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organları seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişiliği" olarak ifade edilmiştir (Ünsal, 2006: 4).

İl Özel İdareleri'nin görevleri 04.03.2005 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiş olan 5302 sayılı İl Özel İdaresi Yasası hükümlerine göre belirlenmiştir.

İl Özel İdaresi İl halkının mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenleri tarafından seçilerek oluşturulan idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişiliğidir. İl Özel İdaresi organları; İl Genel Meclisi, İl Encümeni ve Vali 'dir. İl Özel idareleri 5302

sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun İl Özel İdaresi'nin Görev ve Sorumluluğu başlıklı 6.maddesine göre Mahalli müşterek nitelikte olmak şartıyla;

Gençlik ve Spor (5340 sayı Kanununun 22 inci maddesi ile eklendi), sağlık, tarım, sanayi ve ticaret, ilin çevre düzeni planı, bayındırlık ve iskân, toprağın korunması, erozyonun önlenmesi, sosyal hizmet ve yardımlar, yoksullara mikro kredi verilmesi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları, ilk ve orta öğretim kurumlarının arsa temini, binalarının yapım, bakım ve onarımı ile diğer ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin hizmetleri il sınırları içinde.

İmar, yol, su, kanalizasyon, katı atık, çevre acil yardım ve kurtarma, kültür, turizm, gençlik ve spor, orman köylerinin desteklenmesi, ağaçlandırma, park ve bahçe tesisine ilişkin hizmetleri belediye sınırları dışında, yapmakla görevli ve yetkilidir.

1.4.1.3.Köyler

Türkiye'de köylerin yönetimi üzerine yapılmış olan temel düzenleme 1924 tarihli Köy Kanunu'dur. Köy Kanunu'nda köy; cami, mektep, otlak, yaylak, baltalık gibi ortak malları bulunan ve toplu veya dağınık evlerde oturan insanların bağ, bahçe ve tarlalarıyla birlikte teşkil ettikleri, nüfusu iki binden az olan yerleşim birimi olarak ifade edilmiştir. Köy yönetimi ise, köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere karar organları seçmenler tarafından oluşturulan bir mahalli idare birimi olarak tanımlanmaktadır. 2011 yılı rakamlarıyla Türkiye'deki mevcut köy sayısı 34.396'dır. Türk İdari sistemini düzenleyen 5442 sayılı İl İdaresi Kanununa göre, yeniden köy kurulması veya yerinin değiştirilmesi Bayındırlık ve Sağlık Bakanlıklarının mütalaası alınmak suretiyle İçişleri Bakanlığının onayıyla yapılmaktadır. Köylerin aynı ilçe içinde bir bucaktan başka bir bucağa bağlanması, köy adlarının değiştirilmesi, köylerin birleştirilmesi ve ayrılması, bir mahalle veya semtin o köyden ayrılıp başka bir köy ile birleştirilmesinde

de aynı usul uygulanır (<http://www.migm.gov.tr/Mahallidareler.aspx?DetayId=14>, Erişim Tarihi: 12.02.2013).

Köy yönetimlerinin çeşitli görevleri bulunmaktadır. Bu görevlerden sosyal ve kültürel nitelikli olanlar; köy yönetimlerinin yapmak ve yaptırmakla yükümlü olduğu görevlerinden bazıları, çevrenin korunması ve çevre şartlarının iyileştirilmesini sağlamak amacına yöneliktir. Ancak, yasadaki çevre anlatımı dar kapsamlıdır. Köy yönetimleri, köy sınırı içindeki su birikintilerini kurutmak, köye kapalı yoldan su getirmek, köydeki kuyuların ağızlarını harçlı döşeme ile çevirmek, evlerden dökülecek pis suların içme sularına karışmasını önlemek için üstü kapalı akıntı yapmaktır (Eryılmaz, 1998: 153).

Köy yönetimlerinin tarım, bayındırlık ve imar nitelikli görevleri; Köylerde temel ekonomik faaliyet kolu durumundaki tarımsal görevler, Köy Kanununun zamanla yetersiz hale gelişi ve Devletin sosyal-ekonomik hayatı düzenleme ve ulusal geliri artırma isteğine bağlı olarak merkezi yönetim tarafından yürütülmektedir. Bunun yanında, kırsal alanlarda temel üretim biçimi olan tarım, özellikle kıyı yerleşimleri için alternatif kullanım haline gelmiştir. Anayasa'da topraklardan en iyi şekilde yararlanmayı sağlamak görevi devlete verilmiştir (Keleş, 2000: 158).

1.4.1.4.Yerel Yönetim Birlikleri

Mahalli İdareler, kendilerine mevzuatla verilmiş görevlerden bir ya da bir kaçını yapmak üzere, kendi aralarında birlik kurabilirler. Bu yolla, hem ortak ihtiyaçlarının çözümünde güç birliği yapmış olurlar, hem de hizmetin gerektirdiği optimallikte hizmet birimleri oluşturabilirler.

Özellikle coğrafi açıdan birbirine çok yakın olan yerleşim birimlerinde mahalli idareler; itfaiye, su, kanalizasyon, arıtma, katı atık toplama ve imhası, asfalt şantiyesi gibi hizmetleri, aralarında oluşturacakları birlikler vasıtasıyla

yürütebilirler. Birliklerin geliri, esas itibariyle üye mahalli idarelerin bütçelerinden ayıracakları paylardan meydana gelir. Ayrıca başka gelir kaynaklarının bulunması da mümkündür. Birlikler, kendilerini kuran mahalli idare birimlerinden ayrı bir tüzel kişiliğe ve onların sahip olduğu hukuksal yetkilere sahiptirler. Örneğin, mahalli idareler 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununa göre "kamulaştırma" yapma yetkisine sahip oldukları için, birlikler de aynı yetkiye sahiptir (Arslan, 2004: 73).

1.5.Mahalli İdarelerin Varlık Nedenleri

Mahalli idareler, sağlık, güvenlik, eğitim gibi farklı alanlardaki kamu hizmeti sunumunda iki biçimde örgütlenirler. Biri Merkezi diğeri ise Mahalli düzeydeki bu örgütlenmeler, aynı yerde yaşayan kişilerin ihtiyaçlarını en kısa sürede karşılamak üzere oluşturulmuştur. Türkiye’de mahalli idareler, merkezi yönetimin bir temsilcisi durumundadır ve kanunla kurulan yerel nitelikteki hizmetleri karşılayan, demokratik seçimlerle genel karar organları oluşturulan, kendilerine ait gelir kaynakları, personeli bulunan ve ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olan yönetsel kuruluşlardır (Arslan, 2008: 267).

Mahalli idareler kimi zaman bir geleneğin, kimi zaman da coğrafi bir zorunluluğun, bazen de siyasal bir amacın neticesinde veya sosyolojik bir neden ya da herhangi bir nedenle kurulabilirler, hatta kendiliğinden ortaya çıkabilirler. Ancak bir kere var olduktan sonra varoluş amaçları dışında işlevler de yüklenirler (Görmez, 1997: 46).

1.5.1.Sosyolojik Nedenler

Mahalli idareler için sosyolojik nedenlerin etkisi siyasal, ekonomik ve toplumsal örgütlenme zorunluluğu ile ortaya çıkmıştır. Yerel yönetimlerin ortak ihtiyaçlara yönelik olması, örgütlenme zorunluluğunu gerekli kılmıştır. Yerel yönetimler kendilerinden beklenen bu işlevlerini kamu yararı ilkeleri ve kamu hizmeti anlayışı içinde, demokratik, çoğulcu ve insan haklarına dayalı

yöntemlerle örgütlenmiş organları ve işleyişleri aracılığıyla gerçekleştirmektedirler (Bayramoğlu, 1994: 7-8).

1.5.2.Demokratik-Siyasi Nedenler

Ulusal birliğin güçlü ve sağlam olduğu yerlerde merkezin güçlü kılındığı, merkez dışındaki güçlerin ise etkinliğinin azaltıldığı görülmektedir. Bu bağlamda yerel yönetimlere, merkezi yönetimi güçlendirdikleri, ulusal birliğin ve bütünlüğün sağlanmasına katkı sundukları durumda önem verilmektedir (Keleş ve Yavuz, 1989: 31).

Mahalli idarelerin, halkın kendi kendini yönetmesine olanak tanıyan birimler olması demokrasinin yaşamasına, sürdürülebilmesine ve gelişmesine katkıda bulunan mahalli idareleri en temel kurum konumuna getirir. Özellikle, seçimle göreve gelen yöneticilerin halka, ülke idaresinde seçimler aracılığıyla önemli bir pay vermeleri, hizmet sunumunun insan odaklı olduğunun göstergesidir. Mahalli idareler; devlet gücünün tek elde toplanmasını engelleyen kurumlar olsa da bazen demokrasi aleyhine görülen kimi durumlar olabilir. Ancak bunlar mahalli idarelerin varlığından değil, uygulamadan kaynaklanan sorunlardan meydana gelir (Mutlu, 2010: 35).

1.5.3.Toplumsal Nedenler

Bir ülkenin ya da bir kentin gelişmişlik düzeyi, yönetim yapısı üzerinde de etkin olmaktadır. Bireylerin kültür ve eğitim düzeyi, yönetim anlayışına bakış açıları, halkın demokrasi, katılım ve eşitlik anlayışına bakışları yerel yönetimlerin oluşumuna neden olan etkenlerdendir (Görmez, 1997: 46).

1.5.4.Mali Nedenler

Halka sunulan kamu hizmetlerinin en düşük maliyetle sağlanması kamu maliyesinin temel sorunlarından biridir. Bu durum etkinlik kavramı ile önem kazanmaktadır. Kamu hizmetlerindeki etkinlik unsuru, mahalli idareleri gerekli kılan başka bir önemli maddedir. Bu unsur, yerel nitelikli sorunların çözüme kavuşmasına yönelik politikalar geliştirir. Bununla birlikte halkın öncelikli ihtiyaçlarının belirlenerek giderilmesi gibi amaçlara yönelik olması, yerel yöneticilerin halka karşı sorumlu ve duyarlı olduğunun bir göstergesidir. Kamu hizmetlerinin etkin sunulması ile yerel halkın memnuniyet artışı daha az maliyete katlanacaklarını bilmeleri ile daha fazla olacaktır. Oprimum hizmet alanı olarak ifade edilebilecek bu noktada etkinlik en yüksek faydanın en az maliyetle sağlandığı anlamında değerlendirilecektir. Dolayısıyla yerel yönetimlerin yerel halka daha yakın olmaları isteklerin daha etkin tespitine imkan sağlaması ile daha az kaynakla daha yüksek faydaya ulaşılması sonucunu doğuracağından yerel yönetimlere kamu yönetimi anlayışı çerçevesinde gerek duyulmuştur (Mutlu, 2010: 36).

İKİNCİ BÖLÜM

2.BÖLGESEL KALKINMA KAVRAMI

Dünyanın diğer tüm ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de bölgesel gelişmişlik farkları büyük; sosyal, çevresel ve ekonomik sorunlara yol açmaktadır. Türkiye’de var olan bölgesel gelişmişlik farkları, az gelişmiş yörelerde yaşayan insanların devlet otoritesinin adaletine olan güvenini de azaltmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde Türkiye’deki terör sorununun Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinde meydana gelmesi anlamlıdır. Örneğin, Eurostat Satınalma Gücü Standardı verilerine göre, Türkiye’nin en gelişmiş ili olan İstanbul’un bölgesel Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) değeri; Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars illerinin sahip olduğu toplam GSYH değerinden yaklaşık 42 kat fazladır (Işık vd. 2010: 1).

2.1.Bölgesel Kalkınma Kavramı ve Teorileri

Günümüzde hızlanan küreselleşme süreci, oluşan teknolojik gelişmeler, ulaştırma ve iletişim alanında yaşanan ucuzlama ve bu alanlarda artan sürat ile yeni üretim süreçleri, bölgesel kalkınma politikalarını yeniden şekillendirmektedir. Artık bölgelerin küresel ekonomide birer aktör olarak ortaya çıktığı ve ulusal kalkınma açısından belirleyici bir unsur olduğu bu ortamda, bölgesel politikanın amacı sadece belirli geri kalmış bölgelerin gelişmişlik düzeylerindeki farklarının azaltılmasıyla sınırlı kalmamakta, genel olarak ülkenin kalkınmasına ve rekabet gücüne en fazla katkıyı sağlamak üzere, tüm bölgeler için farklı niteliklerde geliştirilen politikaları da içermektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, bölgesel politika yaklaşımı bölgelerin rekabet edebilirliklerinin geliştirilmesi hedefi ile yeni bir vizyon, kapsam ve muhteva kazanmıştır. Bununla birlikte, bölgesel rekabet edebilirliğin sağlanması için yenilik ve bilgi temelli yeni bölgesel politika araçlarının geliştirilerek uygulanması gerekmektedir (Kara, 2008: i).

2.2.Bölgesel Kalkınma Tanımı

Bölgesel kalkınma tanımını vermeden önce kalkınma kavramı üzerinde durmak konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Ekonomik kalkınma ekonomik büyümeye göre daha geniş bir anlam taşımaktadır. Çünkü ekonomik kalkınma hem üretim miktarındaki artışı hem de sosyo-kültürel yapıda meydana gelen değişimleri ve gelişmekte olan ülkelerin karşı karşıya bulunduğu durumları içerir. Oysa ekonomik büyüme daha çok gelişmiş ülkelerde görülür (Çeken,2008: 295).

Kalkınma, bir toplumun; ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan belli bir hayat seviyesine ulaşması anlamına gelmektedir. Bu bakımdan kalkınma genel sayılarla belirlenen ekonomik büyümeyi de içermektedir. Diğer bir anlatımla kalkınma; GSMH'deki hızlı artışla belirlenen ekonomik büyüme yanında aşağıda sıralanan değişimleri de kapsamaktadır (Yağcı, 2003: 161):

- Ulusal gelir dağılımının daha dengeli bir biçime doğru yönelmesi,
- Ülke kaynaklarının rasyonel kullanılması ve sanayi toplumuna geçilmesi,
- Üretim artışıyla birlikte her kesimde üretim biçimi ve ilişkilerinin değişerek verimliliğin yükselmeye başlaması,
- Alt yapı ve sosyal yatırımların sadece ülkenin belirli yörelerine değil, özellikle geri kalmış yörelerine doğru yönlendirilmesi,
- Beslenme sorununun uygun koşullarla gerçekleştirilmesi,
- Eğitimde çağdaş ilkelerin benimsenmesi,
- Ülkenin maddi varlığı artarken, halkın yaşamının manevi yönden de zenginleşip kültürün yaygınlaşması.

Bölgeler gelişmişlik düzeyi açısından az gelişmiş bölge ve gelişmiş bölge olarak sınıflandırılabilir. Az gelişmiş bölge, bir ülkede belli bir zaman

diliminde çeşitli sosyal ve ekonomik faktörler açısından kimi diğer bölgeler ile kıyaslandığında iktisadi ve sosyal avantajlara sahip olmayan bölge olarak nitelendirilebilir. Gelişmiş bölge, ülkenin diğer kimi bölgelerine göre sosyal ve ekonomik açıdan daha ileri bölgedir. Gelişmiş bölgelerde eğitim ve sağlık hizmetleri ülke ortalamasının üzerindedir (Gündüz, 2006: 11).

Bölgesel kalkınma farklılığı kavramı, gelişmiş ve gelişmemiş bölge farklılıklarının giderilmesi politikasını da beraberinde getirmiştir. Bu gelişmeler “bölge” ve “kalkınma” kavramlarının birlikte incelenmesine neden olmuştur. Buna istinaden, bölgesel planlama çalışmalarında farklı yöntemler gün ışığına çıkmıştır (Arslan, 2005: 276).

Ülkeler arasında görülen gelişmişlik farkına benzer bir şekilde, her ülkenin değişik bölgeleri arasında da gelişmişlik farkları görülebilmektedir. Bölgesel dengesizlik, bir ülkede bazı bölgelerin ülkenin diğer bölgelerine göre sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyetler açısından daha fazla veya daha az gelişmesi olarak ifade edilebilir. İktisadi kalkınma hiçbir zaman dünyadaki bütün ülkelerde aynı anda başlayamayacağı gibi, herhangi bir ülkenin bütün bölgelerinde de aynı anda iktisadi kalkınmanın başlaması beklenemez. İktisadi kalkınmanın belli bir bölgede başlayabilmesi için, bu bölgenin zengin yer altı kaynaklarına sahip olması, yeni bir buluş, bölgenin bulunduğu coğrafi konum vb. sebeplerin bir veya birkaçının bir arada bulunması gerekir (Aydın, 2008: 306-307).

2.3.Bölge Kavramı ve Türleri

Bölge kavramı tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de açıklığa kavuşmuş bir tanıma sahip değildir. Çünkü bölge kavramının ifade ettiği mekan biriminin boyutu ve içeriği kavramın kullanıldığı bağlama göre değişebileceği gibi, aynı bağlamda da farklılık gösterebilmektedir. Örnek olarak, Avrupa Birliği’nde planlama bağlamında bölgeler, kent ve metropol alandan, çok geniş kırsal bölgeye kadar çeşitli boyutlardadır. Bir kısmı

ekonomik, sosyal, kültürel açıdan homojen mekân parçası iken, diğer bir kısmı işlevsel açıdan bütünlük gösteren birimlerdir (DPT, 2000: 7).

Bölge kavramını Keleş, “bir ülkenin, doğal özellikleri, nüfus yapısı, kaynakları, çıkarları açısından türdeşlik gösteren, bir bütün olarak tasarlanmasında yarar görülen bölümü” olarak tanımlamaktadır (Keleş, 1998: 29).

Kavramı, Coğrafya Terimleri Sözlüğü’nde Sanır, “yeryüzü şekilleri, iklimi, bitki örtüsü, sosyal ve ekonomik yaşam biçimleri bakımından bir birlik oluşturan, bu özellikleriyle çevresinden ayrılan yeryüzü veya ülke bölümüdür” olarak ifadelendirmiştir (Sanır, 2000: 49).

Coğrafi ölçütleri kullanarak ve konu edilen yeri göz önünde bulundurarak bölgeleri; dağ bölgeleri, sınır bölgeleri, kıyı bölgeleri ya da merkez bölgeler olarak kümelendirmek mümkündür. Yönetimsel açıdan ise, aktarılan yetkiler bakımından coğrafi bölgeler; planlama bölgeleri, ekonomik bölgeler ve kültür bölgeleri olarak tasnif edilebilir. Bu bağlamda, bölge; kentten daha geniş, ülkeden daha küçük, yönetimsel sınırları ulus yönetimsel birim sınırları ile çakışan, ama etkileşim açısından o sınırları aşabilen, yerinden yönetilen, demokratik katılımcı bir yönetime ve kendisine ait bir bütçeye sahip bir planlama ve yönetim birimi olarak tanımlanmaktadır (Parlak ve Özgür, 2002: 255).

2.3.1.Homojen (Türdeş) Bölge

Bölgelerin iktisadi yapılarına göre sınıflandırılmasında ele alınan ve benzer özelliklere sahip olan bu tür bölgelere literatürde kısaca Türdeş denilmekte ve Kentbilim Terimleri Sözlüğü’nde de kavram, “oluşturduğu birimlerin temel nitelikleri birbirine çok benzeyen, toplumsal ve ekonomik nitelikleri yönünden bütünlük gösteren bölge” olarak ifade edilmektedir (Keleş, 1998: 125).

Erkal ise türdeş bölgeyi, "...seçilen bir veya birçok ölçüte göre, aynı seviyede olan ve birbirini takip eden kesimlerin teşkil ettiği bütündür. Ölçütler, iktisadi faaliyetin şekli, coğrafi konum, gelir seviyesi, üretilen mal ve hizmetlerin cinsi, nüfusun sosyal ve ekonomik özellikleri olabilir" şeklinde tanımlamaktadır (Erkal, 1990: 5).

En kısa haliyle homojen bölgeyi Dinler tanımlamıştır. Dinler'e göre homojen bölge, nitelik itibariyle birbirine yakın birimlerden meydana gelen devamlı bir mekanı ifade eden bir kavramdır (Dinler, 2001: 78).

2.3.2.Polarize (Kutuplaşmış) Bölge

Ekonomik yapıya göre sınıflamanın getirdiği bir diğer bölge kavramı da Kutuplaşmış (Polarize) bölgelerdir. Kutuplaşmış (Polarize) Bölge Kavramı, ekonomik anlamda gelişmenin belirli bölgelerde yoğunlaşması ve bu yoğunlaşma sonucunda bölgenin daha avantajlı bir konuma gelmesiyle oluşur. Bu avantaj söz konusu bölgenin daha küçük yerleşim birimlerinde de kendini gösterir ve bu alan polarize ya da kutuplaşmış bölge olarak tanımlanır (Mutlu, 2010: 42).

Kutuplaşmış bölgenin başlıca özelliği, ögeleri arasında işlevsel ilişkiler bulunması ve büyük kent (metropol), bölge özeği, orta büyüklükte kent, kasaba ve köy gibi yerleşmeler kademelenmesine sahip olmasıdır (Keleş, 2000: 237).

2.3.3.Planlı Bölge

Plan Bölge, bölge planlarının uygulandığı bir alanı tanımlar. Bir ülkenin ulusal hedeflerini gerçekleştirme ve kalkınma planlarını bölge düzeyinde etkinleştirme açısından önemli alanları oluştururlar. Ayırt edici özelliklerinin başında kentten daha geniş olarak tanımlanmaları, ülkeden küçük ancak idari sınırları açısından nerdeyse ülke sınırlarını aşabilen bir alanlarının olması,

yerinden yönetilen, demokratik bir yönetime ve bütçeye sahip olan bir birim olarak tanımlanmaları gelmektedir (DPT, 2000: 8).

Plan bölgeyle ilgili olarak yapılan tanımlardan bir tanesinde, plan bölgelerinin kalkınma planlarının uygulanmasını kolaylaştırmak ve bunlarla ilgili ekonomik kararlar arasında; birlik, bütünlük, uyum ve eşgüdüm sağlamak amacıyla tanımlanmış bölgeler olduğu savunulmakta ve ulusal kalkınmayı planlayanlar ve bölge plancılarının, plan bölgelerini bir araç olarak kullandıkları belirtilmektedir (Keleş, 2000: 238).

2.4.Gelişmişlik Düzeylerine Göre Bölgeler

Yukarıda türlerine göre sınıflandırarak incelediğimiz bölgeleri, iktisadi ve sosyal faktörleri göz önünde bulundurarak gelişmiş bölge ve az gelişmiş bölge olarak da ayrı bir sınıflandırmaya tutmak çalışmamızın ana konusu açısından faydalı olacaktır.

2.4.1.Gelişmiş Bölgeler

Gündüz gelişmiş bölgeyi şu şekliyle kısa olarak tanımlamıştır; gelişmiş bölge, ülkenin diğer bölgelerine göre sosyal ve ekonomik açıdan daha ileridir. Gelişmiş bölgelerde eğitim ve sağlık hizmetleri ülke ortalamasının üzerindedir (Gündüz, 2006: 13).

Sosyo-ekonomik gelişmişliği yansıtan göstergelere göre ülke ortalamasının üstünde olan bölgeler Gelişmiş Bölgeler olarak tanımlanmaktadır. Erkal gelişmiş bölgeyi daha geniş olarak şu şekilde ifade etmektedir; gelişmiş bölge, gelir seviyesi ve gelir artış hızı itibarıyla ülke ortalamasının üstünde olan bölgedir. Bu bölgenin gelir seviyesi ve gelir artış hızı yüksek olduğu gibi, sosyal ve kültürel göstergelere göre de bölge gelişmiş bir özelliğe sahiptir. Nitekim nüfusun ortalama kültür seviyesi ve eğitim düzeyi yüksektir. Eğitim, sağlık, yol, su ve elektrik gibi sosyal altyapı

yatırımları yeterli seviyede bulunmaktadır. Sabit sosyal yatırım hizmetlerinin yanı sıra verimli yatırımlarda bölgede bulunmaktadır” (Erkal, 1990: 10).

2.4.2.Az Gelişmiş Bölgeler

Az gelişmiş bölge, Kentbilim terimleri sözlüğünde; “bir ülkenin ya da kentin, nüfusu issiz olan ya da boğaz tokluğuna çalışan yöresi” olarak ifade edilmektedir (Dinçer vd., 2003: 74-75)..

Az gelişmiş bölge, bir ülkede belli bir zamanda çeşitli sosyal ve ekonomik faktörler açısından başka bölgeler ile kıyaslandığında iktisadi ve sosyal avantajlara sahip olmayan bölge olarak tanımlanabilir (Gündüz, 2006: 11).

En geniş açıklamayı yine Erkal yapmış, az gelişmiş bölge; belirli bir süre içinde sosyal ve ekonomik göstergeler bakımından diğer bölgelerle karşılaştırıldığında iktisadi avantajlarının bulunmaması ile dikkati çekmektedir. Gelir seviyesi ve gelir artış hızı, diğer bölgelerin gelir seviyeleri ve gelir artış hızından düşüktür, bölgeye hakim olan iktisadi faaliyet tarımdır. Nüfus artış hızı, genellikle, ülke nüfus artış hızından yüksektir. İş gücünün istihdam olanakları sınırlıdır. Bölgenin başka bölgelere verdiği işçi göç oranı yüksektir. Sabit sosyal altyapı yatırımları yetersizdir. Bölgeye bundan dolayı verimli yatırımlar çekilememektedir. Genellikle, sosyal ve kültürel göstergeler bakımından da bölge az gelişmiş bir özellik taşır. Az gelişmiş bölge, mekanda görülen ve her ülkenin karşılaştığı, diğer bölgeler ile arasında sosyal ve ekonomik dengesizliklerin bulunduğu bir bölgedir (Erkal, 1990: 11).

Yukarıda yapılan açıklamalara ek olarak az gelişmişliğin ne olduğunu daha iyi anlatabilmek adına az gelişmişliği meydana getiren ana özellikleri saymamız gerekmektedir. Az gelişmiş ya da gelişmekte olan bölgeler aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Unay, 1993: 283; Dülgeroğlu, 2000: 11):

- Kişi başına düşen milli gelirin ülke ortalamasından az olması,
- Beslenme yetersizliği,
- Zayıf bir sanayileşme,
- Geleneksel tarım kesiminin hakimiyeti,
- Nüfus artış oranının yüksek olması ve nüfus gücü,
- Eğitim düzeyi, okur yazarlık oranının düşüklüğü,
- İnsan kaynaklarının ve iş kültürünün geliştirilmemiş olması,
- Yetersiz kamu kaynağı,
- Doğal kaynaklar yeterince işlenmemiş olması,
- Milli gelirin ihracata oranı düşüklüğü,
- Sosyal çevrenin gelişmemiş olması,
- Ekonominin dışa bağımlı olması,
- İşsizlik,
- Altyapı yetersizliği (fiziksel ve teknolojik).

2.5.Bölgesel Kalkınma Teorileri ve Çeşitleri

Bölgesel kalkınma teorilerinin odak noktası; bilgi, öğrenme ve yenilik üretimi, dolayısıyla nitelikli ve girişimci insan kaynağı olmuştur. Bölgesel kalkınma teorileri, bölgesel kurumların ve aktörlerin şekillendirdiği bilgi ve ağ oluşumu süreçlerini incelemiştirler (Şen, 2004: 65). Bölgesel Kalkınma Teorileri; Ürün Devreleri Teorisi, Sanayi Kümeleri ve Esnek Uzmanlaşma, İçsel Bölgesel Büyüme Teorileri, Sürdürülebilir Bölgesel Gelişme Modeli, Yenilikçi Çevre Teorisi, Girişimcilik Yaklaşımı olmak üzere altı başlık altında incelenmiştir.

2.5.1.Ürün Devreleri Teorisi

Vernon tarafından 1966 yılında geliştirilen Ürün Devreleri Teorisi, bölgesel kalkınma çalışmaları ile teknoloji arasında önemli bir bağ kuran bir teoridir. Ürün Devreleri Teorisinin özü; malların üretimi sırasında kullanılan

girdilerin ülkeler arasındaki karşılaştırmalı üstünlüklerinin birbirinden farklı olmasına dayanır. Kısaca, bu teoriye göre teknoloji üreten ülkeler sermaye ve nitelikli emek gerektiren yeni ürünleri daha seri bir biçimde üretme kapasitesine sahip olarak ihraç ederler ve bu da ülkeye önemli bir üstünlük sağlamış olur. Bu teori, ilk olarak bütünüyle firmalar ya da ürünler üzerine kurulu işletme temelli teorilere dayanmaktadır. Ekonomik büyüme, üretimde yeni teknolojilerin kullanılmasına ve yeni ürün üretimine bağlıdır. Bu bağlamda bazı bölgeler, ürün döngüsünün ilk aşamasındaki yeni ürünlerin üretiminde uzmanlaşırlar. Bu bölgeler önemli düzeyde AR-GE bilgisine, teknoloji altyapısına ve nitelikli iş gücüne sahiptirler. Daha sonra ise yeni ürünlerin piyasa şartlarında elde ettiği başarı büyümeyi getirir. Ve aşama aşama ilerleyen yeni teknolojiler üretim yapılması planlanan yeni bölgelere kaydırılır. Bu da ürün devreleri teorisi sonucunda bölgelerin kalkınma potansiyeline doğrudan etki eden ve girişimcileri bölgeye çeken bir ortamı sağlamış olur (Acar, 2006: 78).

2.5.2.Sanayi Kümeleri ve Esnek Uzmanlaşma

Bölgesel Kalkınma Teorilerinden olan Sanayi Kümeleri ve Esnek Uzmanlaşma Teorisinin, Marshall'ın "endüstriyel bölge" kavramı üzerine kurulduğu görülmektedir. Uzmanlaşan endüstrilerin yerleşmesi olgusunu açıklamak amacıyla hareketle, Marshall bir ya da birkaç endüstri dalının kümelenmesini "endüstriyel bölge" olarak tanımlamaktadır (Hilhorst, 1998: 4'ten aktaran: Acar, 2006: 78). Endüstriyel bölgelerin özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Tappi, 1998: 2'den aktaran: Mutlu, 2010: 46):

- Üreticiler ve alıcılar arasında önemli ölçüde güçlü bir alışveriş vardır.
- Küçük, yüksek derecede uzmanlaşma gösteren firmalardan oluşur ve yerel anlamda kendine has niteliklere sahiptir.
- Bölgedeki firmalar arasında önemli derecede işbirliği vardır.

- Bölge içindeki ve dışındaki firmalar arasında önemsenmeyecek derecede ekonomik ilişkiler mevcuttur.
- Bölgedeki tüm firmalar kendi aralarında finansal kaynakları, teknik uzmanlık ve iş hizmetlerini paylaşır.
- Bölgenin yerel toplumu üzerinde alınan kararlarda da endüstriyel faaliyetler etkilidir.

Bu teoride belirli bir bölgede bir ya da birkaç endüstri dalının kümelenmesi öngörülmektedir. Bu işletmeler birbirleri, alıcılar ve yerel halkla güçlü ilişkiler kurmaktadır. İşletmeler gerektiğinde teknik uzmanlıklarını, iş hizmetlerini hatta finansal kaynaklarını da paylaşabilmektedirler.

2.5.3.İçsel Bölgesel Büyüme Teorileri

Bölgesel Kalkınma Teorilerinden İçsel Bölgesel Büyüme Teorileri, Neo-klasik teorinin eksik kaldığı noktalarda geliştirilmiştir. Neo-klasik teori bu anlamda bölgeler arasındaki kalkınmışlık farklarının açıklanmasında yetersiz kalmıştır. Özellikle, Barro, Romer, Lucas, Grossman ve Helpman vb. iktisatçıların öncülüğünde “İçsel Büyüme Teorisi” geliştirilmiştir. Bu teori, ekonomide AR-GE'nin, beşeri sermayenin ve devletin rolünü tanımlamıştır (Acar, 2006: 80).

2.5.4.Sürdürülebilir Bölgesel Gelişme Modeli

1980 yılında Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği tarafından Dünya Koruma Stratejisinin sunulmasıyla sürdürülebilir kalkınma kavramı öneme kavuşmuştur. Ancak söz konusu strateji, sürdürülebilirliğin sadece ekolojik kısmı ile ilgilenmektedir. Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından 1991 yılında yayınlanan Ortak Geleceğimiz Raporu, sürdürülebilir kalkınma tanımını ekolojik ve toplumsal sürdürülebilirliği

içerecek şekilde genişleterek yapmaktadır Sürdürülebilir kalkınma, gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini tehlikeye sokmaksızın, bugünkü kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilen kalkınmadır (Ceylan, 1995: 203).

2.5.5.Yenilikçi Çevre Teorisi

Yenilikçi çevre teorisinde; yenilikler ve yenilikçi işletmeler ön plana çıkmaktadır. Bu işletmeler ağı ortak bir paydada buluşmakta ve işbirliği sürecini düzenlemektedirler. Bu teoriye göre, bir sosyo-ekonomik ortamda işletmeler, kurumlar ve işgücü arasında karşılıklı bir öğrenme süreci gelişmektedir. Öğrenme süreçte etkili olan mekansal yakınlık unsuru, karşılıklı ilişkilerin gelişmesinde son derece etkilidir. Bu karşılıklı ilişkiler ağı içerisindeki küçük ve orta boy işletmelerin ortaya çıkardığı ortam, yeniliklerin kaynağı olarak görülmektedir. Bu ortamın belirleyici ögesini ise, “beşeri sermaye” oluşturmaktadır (Acar, 2006: 82).

Yenilikçi çevre ve ağ ilişkilerinin meydana gelebilmesi için bir takım koşullar gerekmektedir. Bu koşullardan bazıları (Sternberg, 1996: 531’den aktaran: Acar, 2006: 82):

- Bilgi teknolojisinin hammaddesinin, üniversiteler, çeşitli eğitim kurumları, AR-GE kuruluşları ve özel/kamu araştırma enstitüleri tarafından sağlanması,
- Çalışanların mobilitelerini artıran bir ortamın oluşması,
- Yeni teknolojilere açık, risk üstlenebilecek girişimciler olması sayılabilir.

2.5.6.Girişimcilik Yaklaşımı

Avusturyalı siyasetçi ve iktisat bilimci Schumpeter’e göre (1942) girişimci; yeni ya da farklı kalitede ürün üreterek, yeni bir üretim metodu

geliştirerek, yeni bir pazar yaratarak ya da yeni bir organizasyon kurarak yenilik üreten kişidir. Bu açıdan değerlendirildiğinde girişimciler, bölgesel kalkınma konusunda en fazla katkıda bulunan unsurlardır. Girişimciliğin temelinde, yenilikleri hayata geçirme arzusu yatmaktadır. Özellikle, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ) kurumsal şirketlerden farklı olarak, esnek üretim sistemlerine sahiptirler. Bu sebeple, yenilik üretim sürecinde büyük rol oynarlar. Hatta sürekli değişen bir talep yapısı dahi olsa çok az zamanda uyum gösterebilirler. Tüm ilişki ağlarının temelinde işbirliği güdüsüyle hareket ederler. KOBİ'ler yeni ve kaliteli ürün üretme, itibar kazanma ve güçlü iş ilişkileri kurma konusunda istekli davranarak, bölgesel kalkınmanın insan faktörüne önem veren, en önemli aktörü konumuna yükselirler (Acar, 2006: 84).

2.6.Bölgesel Kalkınma ve Etkileşimler

Ekonomi politikasının temel amaçlarından biri haline gelmiş olan adil gelir dağılımı, bireylerin ekonomik açıdan gelir seviyelerinin birbirine yakın olması anlamında düşünüldüğü gibi, ülkelerin değişik bölgelerinin aynı refah seviyesinde olmaları anlamını da taşımaktadır. Ancak gelişmiş ülkelerde olsun, gelişmekte olan ülkelerde olsun bölgelerarası gelir seviyelerinin mutlak anlamda eşit hale gelmesi mümkün olamamaktadır. Bu eşitsizliğin, ülkelerin genel kalkınma seviyelerini artırmada bir politika aracı olarak kullanılmasını ileri süren görüşler bulunmaktadır. Hemen hemen bütün ülkelerde çeşitli nedenlerle meydana gelmiş olan bölgelerarası gelişmişlik farklarında yaşanan sürecin izlenmesi ve bölgelerarası ekonomik etkileşimlerin ortaya konması, ulusal ve bölgesel kalkınma çabalarında kullanılacak araçların seçiminde yol gösterici olabilir (Kızıltan ve Ersungur, 2007: 269-270).

Bölgesel Kalkınma ve Etkileşimler konu başlığı altında bölgeler arası gelişme farklılıkları ve bunun nedenleri ile bölgesel kalkınmayı sağlayan etkenler üzerinde iki ayrı başlık halinde durulacaktır.

2.6.1.Bölgelerarası Gelişme Farklılıkları ve Nedenleri

Günümüzde sınırların büyük ölçüde kalkmış olması, çok uluslu işletmelerin sınırlar ötesi faaliyetleri, ulaşımın ucuz ve hızlı bir hale gelmiş olması, aynı şekilde iletişimde de geline ucuz ve hızlı altyapı rekabeti işletmeler temelinden çıkartıp hayatın her alanına sokmuştur. Artık ülkeler ve yerel yönetimler de birer işletme mantığı ile küresel rekabet içerisine girmiştir. Özer bu durumu şu şekilde yorumlamıştır (Özer, 2007: 390); Bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarını dengelemek, özellikle küreselleşmeyle birlikte devletlerin öncelikleri amaçlarından birisi olarak yerini korumaya devam etmektedir. Zira küreselleşme bir küresel rekabet ortamı yaratmakta ve bu küresel rekabet ülkeler için avantaj elde etme unsurunu gündeme getirmektedir. Bu yeni dünya düzeninde, ülkelerden ziyade bölgeler önem kazanarak küresel rekabetin temel unsuru haline gelmeye başlamışlardır. Bölgelerin öneminin artması ve küresel rekabette farklılaşmanın zorunluluk haline gelmesiyle birlikte bilgi teknolojilerinin ve bilgi yoğun üretimin de önemi artmıştır.

İster tabii ve coğrafi, ister ekonomik veya fonksiyonel ya da sosyal anlamıyla olsun, tarihsel gelişim süreci içerisinde ülke veya bölge boyutuyla ekonomik gelişim farklı cereyan ettiği için bölgelerarası farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bölgelerarası ekonomik farklılıklar bir gerçeklik olarak görülürse, ülke veya bölgelerin kalkınma süreçlerinde çeşitli bölgesel politikalar geliştirilebilir. Bu politika tercihleri, ekonominin içinde bulunduğu koşullara göre değişiklik gösterebilir. (Kızıltan ve Ersungur, 2007: 270).

Bölgelerarası gelişmişlik farkları gelişmiş olsun gelişmekte olan olsun bütün ülkelerde meydana gelmektedir. Bu farkların ortaya çıkmasına neden olan etkenlerin arasında, bölgelerin potansiyelleri, coğrafi koşulları, ülkenin sosyal yapısı ve siyasal yapılanma içerisindeki konumları yer almaktadır. Bu nedenlerden bazıları veridir. Örnek olarak; eğer bir bölge doğal kaynaklar açısından zengin ise, o bölgede ekonomik faaliyetlerin canlı olması beklenir.

Öte taraftan ticari faaliyetleri büyük ölçüde olumsuz etkileyen zorlu coğrafi koşullara sahip bölgeler dezavantajlı duruma düşebilirler (Pınar, 2006: 286-287).

Bir ülkede refaha ulaşmak üzere ekonomik büyüme verilerindeki büyümeyi ve kalkınma sürecini dengede tutmak ve arttırmak, o ülkenin öncelikli amaçları arasında bulunmaktadır. Büyüme ve kalkınma sürecinin başarıya ulaşması için eldeki mevcut kaynaklar en verimli şekilde kullanılmak zorundadır. Dünya geneline bakıldığında bir ülkede ekonomik büyüme ve kalkınma o ülkenin merkez veya merkezinin çevresindeki bölgelerde yaygın olarak gelişme gösterdiği görülmektedir. Merkezi bölgelere olan yoğun ilgi ve yatırımcıların desteği, diğer bölgelerle arasında gelişmişlik farkları yaratmaktadır. Özellikle ülke coğrafyası üzerindeki dağılım eşit olmadığı için gelişmede dengeli bir şekilde ilerleyememektedir. Bu sebeple ülkeler, bölgesel gelişme farklılıklarını gidermek amacıyla, ekonomik ve toplumsal yapıya uygun önemler alma yolunu tercih ederler (Mutlu, 2010: 49).

Konuyu toparlamak gerekirse; bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarının temel nedenleri; Tabii ve Coğrafi Dengesizlik, Ekonomik Dengesizlik ve Sosyal Dengesizlik olarak üç konu başlığı altında değerlendirilebilir. Tabii ve coğrafi dengesizlik; bir bölgenin iklimini, doğal kaynaklarını ve tarıma elverişli olup olmadığını belirlemektedir. Bu etkenleri barındıran bir bölge kalkınma konusunda diğer bölgelere göre daha elverişli bir konuma yükselmektedir. Ekonomik dengesizlik; aynı üretim faktörlerinin eşit olmayan dağılımları veya üretim faktörlerinin farklı bölgelerde verimliliklerinin değişken olmasını ifade etmektedir. Sosyal dengesizlik ise; gelir seviyesi ve gelir artış hızı yüksek olan bölgelerdeki eğitim, sağlık, altyapı gibi tüm unsurların da gelişme gösterdikleri tespitinden hareket etmektedir. Bu açıdan, bu sosyal hizmetlerin gelişemediği bölgeler, gelişmiş bölgelerden daha dezavantajlı bir konumda olurlar (Bildirir, 2005: 6).

2.6.2.Bölgesel Kalkınmayı Sağlayan Etkenler

Bölgesel kalkınmayı sağlayan etkenleri; bölgelerin doğal kaynakları, bölge nüfusunun yapısı, bölgenin ülke içindeki coğrafi konumu, bölgelerin yerleşme sistemi ve yapısı, bölgelerin sektörel yapısı, bölgelerin sermaye yapısı olmak üzere altı başlık altında toplamak mümkündür. Bölgesel kalkınmayı sağlayan etkenleri aşağıda başlıklar altında inceleyeceğiz.

2.6.2.1.Bölgelerin Doğal Kaynakları

İnsanın çevresinde bulunan, insan gereksinimlerinin giderilmesini ve toplumsal amaçların gerçekleştirilmesini olanaklı kılan, aynı zamanda bu girişimleri kolaylaştıran tüm araçlara kaynak adı verilir (Başol,1991: 27). Madenler (metalik olan veya metalik olmayan madenler), sular (akarsular, göller, denizler), doğal bitki örtüsü, doğal hayvan toplulukları, topraklar (tarımsal topraklar, otlaklar ve orman arazilerindeki topraklar) doğal kaynaklar olarak ifade edilmektedir. Ayrıca, dünyadaki bütün doğal ve doğal olmayan oluşumların kaynağı olan güneş, doğal kaynakların en başında yer alır. Bunun yanı sıra, rüzgarlar ve yağış doğal kaynaklar sınıfında yer alan diğer oluşumlardır (TÇS Vakfı,1984: 75).

Doğal kaynaklar bir ülkenin ve bir bölgenin kalkınmasında büyük bir öneme sahiptir. Yer altı kaynakları üzerine yapılacak madencilik yatırımları bir yana, bir bölgenin sahip olduğu akarsular üzerine yapılacak hidroelektrik santralleri, rüzgarı yoğun olarak alan bölgelere yapılacak rüzgar santralleri bölgesel anlamda ve ülke geneli bakımından kalkınma açısından önem teşkil eden etkenlerdir. Öte yandan doğal güzelliklerden faydalanarak yapılacak turizm yatırımları da kalkınma açısından önemli role sahiptir.

Doğal kaynakların ekonomiye ve dolayısıyla kalkınmaya etkilerini Türkiye üzerinden güncel örneklerle vermek, doğal kaynakların öneminin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Şöyle ki; Türkiye İstatistik Kurumu'nun

(TÜİK) verilerine göre, ihracatın yüzde 18,5 artışla 134 milyar 954.4 milyon dolara ulaştığı, ithalatın ise yüzde 29.8 artarak 240 milyar 833.2 milyon dolara ulaştığı 2011 yılında, Türkiye 105 milyar 879 milyon dolar düzeyinde dış ticaret açığı verdi. Türkiye'nin verdiği dış ticaret açığının yüzde 51,1'ini enerji ithalatı oluşturdu. BOTAŞ'ın talebi üzerine 2011 yılında gizli veri adı altında toplanan Türkiye'nin petrol, doğalgaz ve bitümenli taşkömürü ithalatı bir önceki yıla göre yüzde 46,3 artarak 34 milyar 393 milyon dolara ulaştı. Buna elektrik enerjisi, doğalgaz ve mamul gaz, petrol ve petrolden elde edilen ürün, taş kömürü, kok kömürü, briket kömürü kalemleri eklendiğinde, Türkiye'nin enerji ithalatı faturası bir önceki yıla göre yüzde 40,6 artarak 38 milyar 497 milyon dolardan 54 milyar 113 milyon dolara yükseldi. Türkiye'nin cari işlemler hesabı açığının bir önceki yıla göre yüzde 65,3 artışla 77,1 milyar dolara ulaştığı 2011 yılında, enerji ithalatı 54,1 milyar dolar düzeyinde gerçekleşti. Böylece Türkiye'de 2011 yılında cari açığın yüzde 70,2'sini enerji ithalatı oluşturdu (<http://www.dunya.com/cari-acigin-yuzde-70i-enerjiden-145865h.htm>, Erişim Tarihi: 03.03.2013). Bu verileri Türkiye'nin doğal kaynaklardan elde ettiği gelirle birlikte değerlendirdiğimizde doğal kaynakların önemi daha iyi anlaşılacaktır.

2.6.2.2.Bölge Nüfusunun Yapısı

1974'te Bükreş'te toplanan Dünya Nüfus Konferansı'ndan sonra değişmiştir. Hükümetler düzeyindeki bu ilk önemli toplantıdaki tartışmalarda ve kabul edilen Dünya Nüfus Hareket Planı'nda çok açık olarak nüfus dinamikleri ile kalkınma etkenleri arasındaki karşılıklı ilişkilere ve etkileşimlere dikkat çekilmiştir. Bükreş Konferansı, nüfus politikalarının, özellikle doğurganlığı azaltıcı ve nüfus artış hızını yavaşlatıcı politikaların, ancak yoğun kalkınma çabaları ile birlikte uygulanabilirse başarılı olabileceğini ortaya koymuştur ve bu durum 1984 Meksika Dünya Nüfus Konferansı'nda artık tartışılmadan kabul edilen bir gerçek haline gelmiştir (DPT, 2001: 3).

Bir bölgedeki nüfusun niceliği ve niteliği daha açık bir şekilde nüfusun artış hızı, nüfusun eğitim durumu, yaş ve cinsiyet yapısı, çalışmayan ve çalışan nüfus miktarı, ırk ve din açısından yapısı önemlidir. Bu unsurlar ülkenin kalkınması açısından gerekli kaynaklar değerlendirilirken göz önüne alınan bir olgudur. Örneğin; hızlı nüfus artışı ayrıca tüketimi artırır ve yatırımlara gidecek fonların azalmasına yol açarak kalkınmayı olumsuz yönde etkileyebilir (Karluk, 1999: 5).

2.6.2.3.Bölgenin Ülke İçindeki Coğrafi Konumu

Coğrafi konum; dar anlamda enlem ve boylam daireleri bulunan yer anlamına gelmektedir (İzbirdak, 1986: 213). Bir ülkenin matematiksel konumunu ya da astronomik konumunu verir. Bir ülkenin astronomik konumu ülkenin iklim koşullarının belirlenmesi açısından değerlendirilebilir. Siyasal coğrafyada enlem, boylamdan daha önemlidir. Bir ülkenin ikliminin ana hatlarını enlemler belirler (Göney, 1975: 58-59). Bununla birlikte boylamlar da iklimin, kuzeyden güneye yayılma biçimini ve çeşitli iklim kaynaklarındaki genişlemeyi ortaya koyar. Bir yerin geniş anlamda konumu; yani coğrafya koşullarının topluluğu için, bir yer ve bu yerin gerisindeki (ardındaki) bölge ile ilgisi, çevresindeki yollar, ulaşımı engelleyen ve kolaylaştıran coğrafi koşullar ve geçitler o yerin coğrafi durumunu belirtir (İzbirdak, 1986: 213). Sami Öngör'e göre ise coğrafi konum; bir ülkenin uzak ve yakın etkisiyle her türlü ilişkisini sağlayan, ülkenin gelişimini etkileyen coğrafi koşulların tümünü içine alır (Öngör, 1980: 74).

Coğrafi konumu tanımladıktan sonra, bir bölgenin coğrafi konumunun da bölgesel kalkınmayı sağlayan etkenlerden birisi olduğunu belirtmek yerinde olacaktır. Coğrafi konumun elverişli olması üretim açısından da elverişli olduğunu göstermektedir. Özellikle ulaşım olanaklarının gelişmesi de coğrafi şartlarla yakından ilişkilidir (Mutlu, 2010: 51).

Türkiye özelinde değerlendirdiğimizde bölgesel gelişmişlik farkını yaşayan en önemli bölgenin Doğu Anadolu Bölgesi olduğu görülecektir. Bölgenin Türkiye'nin doğusunda merkezden uzak konumu, dağlık ve engebeli, yoğun kış şartlarının yaşandığı bir bölge olması bölgesel gelişmişlik farkının temel nedenleri arasındadır.

2.6.2.4.Bölgelerin Yerleşme Sistemi Ve Yapısı

Bölgelerin yerleşme sistemi ve yapısı bölgesel kalkınma üzerinde doğrudan etkili bir durumdur. Bölgesel kalkınma politikaları özellikle nüfusun kalabalık bölgeler yerine başka bölgelere yönlendirilmesi ve dengelenmesiyle ilgilidir (Mutlu, 2010: 51). Bunun için de nüfus yoğunluğu az olan bölgeleri cazip kılmak için gereken tedbirler alınmalı, iş, eğitim ve sağlık olanakları artırılmalıdır.

2.6.2.5.Bölgelerin Sektörel Yapısı

Gelişmiş ülkeler sahip oldukları bir takım ekonomik avantajlar nedeniyle kalkınma düzeylerini gerçekleştirmişler ve az da olsa bölgeler arasındaki dengesizliği de en aza indirmiş durumdadırlar. Ancak bu geliştirmekte ve az gelişmiş olan ülkeler için geçerli değildir. Geliştirmekte olan ülkelerin en önemli sorunlarının başında kalkınma ve az gelişmişlik yer almaktadır. Bu sorunu aşmanın yollarından birisi de bu ülkelerin kalkınma için öncelikli sektörü tespit etmektir (Çeken, 2008: 293). Az gelişmiş bölgeler genellikle geleneksel üretimin ve tarımın hakim olduğu kesimlerdir. Bu bölgelerde, bölgenin coğrafi yapısı, nüfus yapısı, doğal kaynakları ve ulaşım olanaklarına uygun sektörler geliştirilmeli, KOBİ'ler (Küçük ve Orta Boy İşletmeler) desteklenmelidir.

2.6.2.6.Bölgelerin Sermaye Yapısı

Bölgesel kalkınmanın sağlanabilmesi için söz konusu bölge ile ilgili olarak, sermaye ve emeğin yoğunluk derecesine göre teknoloji seçilerek, bu yöndeki faaliyetlere öncelik verilen kalkınma planları hazırlanmalıdır (http://www.ekodialog.com/Konular/bolgesel_kalkinma.html, Erişim Tarihi: 13.03.2013).

2.7.Türkiye’de Bölgesel Kalkınma ve Politikaları

Her ülkenin yapısındaki bölgeler, ekonomik ve sosyal kalkınma düzeyleri bakımından farklılıklar göstermektedir. Bu farklılık her ülkede görüldüğü halde bu farklılığın yoğunluğu ise az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde, gelişmiş ülkelere göre daha fazladır. Demek ki; Türkiye’nin doğusu ile batısı arasındaki ekonomik ve sosyal dengesizlik yukarıda saydığımız birçok etkene bağlıdır diyebiliriz. Ayrıca bölgenin sahip olduğu jeo-politik ve jeo-ekonomik konumu da önemlidir. Bir bölge yer altı kaynakları bakımından zengin ise, verimli bir alanda yer aldıysa, ulaşım sistemleri bakımından zengin ise (ulaşılabilir), okuma-yazma oranı yüksek ise, altyapı sorunu yoksa, haberleşme ve sağlık hizmetleri sorunu yoksa, o bölgede herkes farklı sektörlerde iş bulabiliyorsa ve halkın yaşam standardı yüksek ise tabii ki bu bölge diğer bölgelere göre daha gelişmiş olacaktır ve bölgelerarası dengesizlik de büyük oranda artmış olacaktır (Çeken, 2008: 297).

Bölgesel kalkınma sürecinde amaç, bu farkları tamamen ortadan kaldıramasa da en az düzeye indirgemektir. Türkiye’deki bölgelerarası gelişmişlik farkı da belirli nedenlere bağlı olarak meydana gelmiştir. Genel itibarıyla Türkiye’deki bölgesel gelişmişlik farkının nedenleri olarak aşağıdaki maddeler sayılabilir (Aktakas, 2006: 87):

- Nüfus artış hızının yüksek oluşu, bölgelerarası eşitsizliği artıran bir etkidir. Türkiye'nin geri kalmış bölgelerinde sosyo-ekonomik koşullar nedeniyle ve geleneksel yapının etkisiyle nüfus artış oranı daha yüksektir.
- Eğitim düzeyinin düşüklüğü, ülke ortalaması ile karşılaştırıldığında daha da belirginleşmektedir.
- Bölgelerarası göç, bölgelerarası dengesizlikleri ve hızlı nüfus artışını sağlayan diğer bir sorundur. Bölgelerarası göçün yanı sıra, aynı bölgede kırsal yörelerden kentlere doğru da bir göç yaşanmaktadır.
- Güvenlik kaygıları/terör olayları, eşitsizliği yaratan diğer önemli sorunlardır.
- Kamu yatırımları ve harcamaları, bölgelerarası farklılığı derinleştiren bir diğer nedendir. Zira, yatırımlar ve kamu harcamalarında az gelişmiş bölgelerin aksine gelişmiş bölgelere doğru bir eğilim olmuştur.

Türkiye'deki bölgesel kalkınma politikaları genel anlamda iki döneme ayrılabilir. Birinci dönem olarak Cumhuriyet'in kurulduğu tarihten liberal ekonomik politikalara geçilen 1950'ye kadar olan dönemi kapsayan 1923-1950 Devletçilik Dönemi ve arkasından Liberal Dönem olarak ayırmak mümkündür. İlk dönem olan devletçilik dönemi, bölgesel kalkınma politikaları uygulayacak durumda değildi. Çünkü o dönemde ülke tümüyle geri kalmışlık özellikleri taşımaktaydı. Ancak, 1950-1960 yıllarının Türkiye'de ilk liberal politika deneyiminin olduğu dönem olması bakımından özel sektör yatırımlarının daha önceki döneme nispeten geliştiğini söylemek mümkündür. Bu dönemde özellikle İstanbul ve Marmara Bölgesi'nde yoğunlaşan bölgelerarası dengesizlik giderek artmıştır. Liberal dönemde de Marmara Bölgesi bu anlamda ilk sırada yer almıştır. Ancak liberal dönemin en önemli özelliği Türkiye'de ilk kez resmi olarak bölgesel kalkınma politikalarının geliştirilmiş olmasıdır (Gülen, 2005: 3).

Bölgelerarası gelir farkları sadece bir üretim sorunu olmanın ötesinde kentleşme ve nüfus dağılımının çarpıklaşmasına neden olmakta, eğitim ve

sağlık hizmetleri dahil bir çok insani gelişme aracını da olumsuz etkilemektedir. İç barışı tehdit edici terör yapılanmalarına sebebiyet verebilir. Bu yüzden Türkiye'de de bölgesel gelişmişlik farklılığının en azından niyet açısından ciddiye alındığı söylenebilir. Bu çerçevede başta Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki iller olmak üzere, ülkenin bazı yöreleri "Kalkınmada Öncelikli Yörelere" (KÖY) olarak tanımlanmıştır. Bu çalışma liberal ekonomi döneminde başlatılmış ve yıllar içerisinde bazı değişiklikler yapılmakla birlikte bugüne kadar sürdürülmüştür. İlk olarak, 28 Şubat 1963 tarih ve 202 sayılı yasa gereği, 1968 yılında Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerini kapsayan 22 il KÖY olarak belirlenmiştir. 1980'lerin başına gelindiğinde KÖY kapsamındaki il sayısı 40 civarına ulaşmıştır. Bu tarihlerden sonra, bu kapsamdaki illerin de farklı gelişme eğilimi göstermesi hesaba katılarak, önceliklerin belirlenmesi açısından birinci ve ikinci dereceden kalkınma öncelikli yöreler olmak üzere bir derecelendirme yapılmıştır. Zaman içerisinde bu derecelendirme değişikliklere uğramış ve yürürlükteki 1999 yılı Genel Teşvik Mevzuatı 'na göre, uygulamada etkinliği arttırabilmek için iller itibariyle Gelişmiş Yörelere (GY), Normal Yörelere (NY) ve Kalkınmada Öncelikli Yörelere (KÖY) ayırımına gidilmiştir (DPT, 2000: 50-58).

1960'lı yıllardan günümüze Türkiye, ekonomik ve toplumsal gelişmesini, bölgesel eşitsizlikleri azaltmak, toplumsal ve ekonomik dengeyi sağlamak amacını güden "Beş Yıllık Kalkınma Planları" üzerinden yürütmüştür. Planlı ekonomiye geçişle birlikte, ülkenin çeşitli bölgelerindeki kapasiteleri canlandırmak amacıyla, ulusal ekonomik kalkınmaya katkıda bulunacağı düşünülen farklı bölgesel planlar hazırlanmıştır. Bu planların uygulanması ve izlenmesi görevi de Devlet Planlama Teşkilatı'na (DPT) verilmiştir (Göymen, 2005: 185). Kalkınma Planları hazırlanma süreci bu süreç günümüze kadar devam ederken en son olarak Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013) bölgesel kalkınmaya yönelik hedeflerini şu şekilde ortaya koymuştur (Ardıç, 2007: 182-183):

- Bölgesel gelişme açısından ulusal düzeyde eşgüdümü sağlamak üzere ulusal düzeyde bölgesel gelişme stratejisi hazırlanacaktır.
- Bölgesel gelişme planları; yerel dinamikleri ve içsel potansiyelleri harekete geçirmeye yönelik strateji ve öncelikleri belirleyen esnek, dinamik, katılımcı ve uygulanabilir nitelikte hazırlanacaktır. Kalkınma ajanslarıyla işbirliği içinde tüm bölgelerin gelişme stratejileri ve planları tamamlanacak ve yeterli finansmanla desteklenecektir.
- Bölgelerde; yenilikçi, rekabet edebilir, dinamik ve yüksek katma değer yaratabilen öncü sektörler seçilecek ve desteklenecektir. Bölgesel ve sektörel önceliklere dayalı, daha seçici ve mekânsal odaklı devlet yardımları sistemi ile uygulamanın izlenmesi ve sonuçlarının değerlendirilmesi için gerekli mekanizmalar oluşturulacaktır.
- Özellikle az gelişmiş bölgelerde yerel düzeyde uzmanlaşmayı destekleyecek şekilde beşeri kaynaklar ve sosyal sermaye geliştirilecek, yenilikler ve yeni teknolojilerle ilgili bilgilere erişim kolaylaştırılacak, etkin bir bölgesel Ar-Ge altyapısı kurulacaktır.
- Sürükleyici sektörler liderliğinde ve güçlendirilmiş sosyal ağ yapısı içinde kümelenmelerin desteklenmesi sağlanacak ve dünya piyasaları ile entegrasyon sağlamaya yönelik mekanizmaların oluşumu özendirilecektir.
- Bölgesel gelişme ve yerel kalkınma uygulamalarında yerindenlik esas alınacak, katılımcılık geliştirilecek, kalkınmaya ilişkin kilit paydaşlar arasında ortaklık kültürü oluşturularak, öncelikle az gelişmiş bölgelerden başlamak üzere sivil toplum kuruluşlarının yerel ve bölgesel kalkınma çabalarına katkı sağlamaları özendirilecektir.
- Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi doğrultusunda, Kırsal Kalkınma Planı hazırlanacaktır. Kırsal kesimin örgütlenme kapasitesi geliştirilerek farklı üretici örgütlenmelerinin işlevleri AB tarım piyasaları ile bütünleşme çerçevesinde yeniden düzenlenecektir.
- Kırsal alanda, e-ticaret de kullanılarak, tarım, orman ve gıda ürünlerinin tanıtım ve pazarlanması, turizm ve rekreasyon, el sanatları, tarıma dayalı sanayi ve diğer alternatif üretim faaliyetleri geliştirilecektir.

- AB kırsal kalkınma politikalarına uyum için gerekli kurumsal çerçeve oluşturularak, kırsal kalkınma fonlarının yönetimine ve etkin kullanımına ilişkin idari kapasite geliştirilecektir.

Hedeflere henüz ulaşıldığını söylemek mümkün görünmemektedir. Merkezi yönetimin zaman zaman hazırladığı teşvik paketleri ile özel sektör harekete geçirilmeye çalışılmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.MAHALLİ İDARELERİN BÖLGESEL KALKINMAYA ETKİLERİ

Türkiye bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarıyla öne çıkan ülkelerden birisidir. Türkiye bu sorunu, 1960'lı yıllardan itibaren 1980'li yıllara kadar merkezi planlama yöntemleriyle gidermeye çalışmıştır. Ancak ortaya konan plan ve projeler; koordinasyonsuzluk, mali kaynakların etkin kullanılmaması ve ortaya çıkan yetki karmaşası gibi nedenlerle beklenen başarıya ulaşamamıştır. Hatta bölgesel dengesizlikler azalmak bir yana artma eğilimine girmiş, bazı plan ve projeler, o dönemin siyasi konjonktürünün etkisiyle tamamlanamamış ve yarım bırakılmıştır. 1990'larla birlikte artan küreselleşme eğiliminin neticesinde devletin rolünün ekonomide giderek azalması gerektiği anlayışı, bölgesel kalkınma politikalarının oluşturulmasında da etkisini göstermiş ve yeni yönetim anlayışlarını ortaya çıkartmıştır. Bu yeni anlayışın esası; yerel yönetimlerin bölgelerin oluşturacağı politikalarda etkinliğinin artırılması, idari birimler, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerarası işbirliğinin artırılarak, kalkınma politikalarının o yöreyi bilen kurum ve aktörler tarafından oluşturulması, yönlendirilmesi ve uygulanmasını içermektedir (Işık vd., 2010: 2).

3.1.Mahalli İdareler ve Bölgesel Kalkınma

Yerel yönetimler ve belediyeler il, ilçe ya da beldedeki demokratik yaşamın temel taşı ve okulu konumundadır. Hızla değişen dünyada, sosyal ve ekonomik hayatta gerçekleşen değişmelerle gelişen refah seviyesi, demokratik yaşamın geliştirilmesi, bir yaşam tarzı olarak benimsenmesi, kişilerin giderek artan oranda söz ve yetki sahibi olmasını sağlamak ve bu bakımdan da bireylere yeni işlevler yüklenmektedir. Gelişmekte olan bir ülke konumundaki Türkiye'de merkezi yönetimin çeşitli dönemlerde yerel yönetimlere yönelik yasal düzenlemelerle belediyelere, yerel halkın

ihtiyaçlarının karşılanması için bir girişimci gibi sınai ve ticari teşebbüslerde bulunma konusunda geniş yetkiler vermiştir. Belediyeler bu yetkileriyle sadece özel sektörün boşluğunu doldurmak için değil, onu yönlendirmek ve yatırımlara teşvik etmek için de girişimde bulunabilirler.

Dünyanın geldiği noktada rekabet öylesine gelişmiştir ki, artık ülkeler ve yerel yönetimler de birer küresel rekabet oyuncusudur. Yerel yönetimler faaliyette bulunduğu yöredeki bireylerin eğitim, kültür ve sanat alanındaki gelişmelerini sağlamanın yanında ekonomik refaha ulaşmaları için de çaba göstermektedir. Yerel yönetimlerin ekonomik kalkınmayı sağlamak üzere kullanabileceği yasal mekanizmalar Belediyeler Kanunu'ndan aldıkları yasal yetkiler önceki bölümlerde açıklanmıştı.

Yerel yönetimler yeni yatırımlara arsa tahsis etmek gibi bir yetkiye sahiptirler. Bu yasal yetki gerektiğinde yapılacak yatırıma ortak olmak şekli ile de karşılanabilecektir. Aynı şekilde yerel yönetimlerin yeni yatırımlara sağlayacağı içme-atık suyu kanalları, ulaşım altyapısı gibi hizmetleri ile yatırımlara ortak olma yetkisi bulunmaktadır. Dolayısıyla yatırımcıların yatırım maliyeti düşecek, daha uygun şartlarda yatırım yapabilme olanağına kavuşabileceklerdir.

3.2.Mahalli İdarelerin Kalkınmadaki Rolü

Bölgesel kalkınma kavramı, bir ülkenin bütününde yer alan bölgelerin, çevre bölgeler ve dünya ile karşılıklı etkileşimi ile oluşan bölge vizyonunu dikkate alan, katılımcılık ve sürdürülebilirliği temel ilke edinen ve insan kaynaklarının geliştirilmesi, ekonomik ve toplumsal potansiyellerin harekete geçirilmesi yoluyla bölge refahının yükseltilmesini hedefleyen faaliyetler bütünü olarak tanımlanabilmektedir (Çetinkaya, 2012: 89).

Kaya'nın bölgesel ve yerel kalkınmayı ifade ederken verdiği örnek dikkat çekicidir. Kaya'ya göre; ulusal kalkınmanın bir alt basamağını bölgesel

kalkınma meydana getirirken, bölgesel kalkınmanın alt basamağını da yerel kalkınma meydana getirmelidir. Bir benzetme yapacak olursak; ulusal kalkınmanın, insan vücudundaki kan dolaşım sistemi olarak değerlendirilmesi durumunda, bölgesel kalkınma da ana damarları, yerel kalkınma ise kılcal damarları temsil edecektir. Sistemin sağlıklı işlemesi ise, ancak sistemi meydana getiren her parçanın sağlıklı işlemesi ile mümkün olacaktır (Kaya, 2007: 41).

Yerel yönetimlerin faaliyette buldukları bölgedeki halkın ortak ihtiyaçlarını belirleyen bir yapıda olması ve bu ihtiyaçlara en etkili ve hızlı şekilde cevap vermesi, o bölgenin gelişmişlik düzeyini yerel boyutta ortaya koymaktadır. Bu sebeple idarecilerin aldıkları ve uyguladıkları kararlar, kendi bölgelerinin kalkınması açısından son derece önemli olmaktadır. Kalkınmanın hem ekonomik hem de sosyal boyutu olan bir olgu olması sebebiyle, yerel yönetimlerin üstüne düşen görevler de önemlidir. Devletin kalkınmayı sağlamak adına kısa, orta ve uzun vadeli hedefler belirlemesi ve bu hedeflere ulaşılması için planlama yapması gereklidir. Ulusal kalkınma anlayışı içerisinde merkezi düzeydeki planlama faaliyetleri ile bölgesel sorunlar ülke koşullarına göre çözülmeye çalışılır. Ancak bu durumda da yerel kalkınma dinamikleri ve toplum kalkınması modelleri göz ardı edilmemelidir (Erençin, 2006: 26).

Avrupa Birliği de bölgesel kalkınmaya önem vermektedir. Avrupa Birliği oluşumu sonrasında, ülkeler içinde belirgin “bölgeler” en önemli birim olarak ortaya çıkmıştır. Genel politik eğilim ise bölgelerin ekonomik gelişme politikaları açısından gittikçe özerkleşmesi ve yabancı yatırımcıları bölgelerine çekmek amacıyla sağlıklı bir bölgelerarası kalkınma yarışına katılmaları doğrultusundadır. Bir bölgenin gelişmesinin diğer bölgelerle rekabete girmesiyle mümkün olabileceği düşüncesine dayanan bu anlayış gereği, bütün bölgeler kendi kalkınma örgütlerini kurmuştur (DPT, 2000: 10).

Ekonomide serbestleşmenin başladığı 1980 sonrası oluşan yeni dünya düzeni, mekanın algılanma biçimini değiştirmiş ve bu yeni mekansal

kurgu içinde yerel kalkınma önem kazanırken, yerel odakların küresel sisteme eklenmesinde “bölgesel” ölçeğin önemi yeniden keşfedilmiştir (Ünsal, 2002: 61). Ülkelerin bölgesel gelişme farklılığı yaşayan bölgelere karşı planlar geliştirmeleri görülen bir durumdur. Ancak merkezi idarenin kalkınmada yerel yönetimlere ihtiyacı bulunmaktadır. Zira, kalkınma sosyal ve ekonomik boyutuyla topyekün bir gelişme düzeyini işaret etmektedir. Yerel yönetimler halkı ve bölgeyi en iyi tanıyan, halka en yakın hizmet birimleridir. Bu yüzden bölgenin doğal kaynaklarını, bölgenin insan kaynaklarını ve sermaye gücünü en iyi bilen yerel yönetimler alt yapı çalışmalarındaki gücünü de kullanarak kalkınmayı teşvik edici faaliyetlerde bulunabilirler.

3.2.1.Bölgesel Kalkınma Ajansları

Türkiye’de Avrupa Birliği’ne giriş sürecinde hız kazanan bölgesel gelişme politikaları kapsamında kurulmaya başlanan Bölgesel Kalkınma Ajansları, kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle ulusal kalkınma planı ve programlarında öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak amacı ile hareket etmektedirler (Eren ve Cidecigiller, 2011: 392). Bu yeni yaklaşımın temel kurumunu da Bölgesel Kalkınma Ajansları (BKA) oluşturmaktadır. Bölgesel gelişme farklarını ortadan kaldırmayı amaçlayan Bölgesel Kalkınma Ajanslarının temel amacı; hizmetlerle bölgedeki ekonomiyi canlandırmak, bölgesel yatırımları artırmak, bölge halkının kalkınmaya katılımını sağlamaktır (Berber ve Çelepçi, 2005: 149).

Bölgesel Kalkınma Ajanslarının tanımını yapmadan önce yönetişimi tanımlamak doğru olacaktır. Yönetişim, toplumsal-politik bir sistemde ilgili bütün aktörlerin ortak çabalarıyla elde edilen sonuçların oluşturduğu yapı ya da düzen olarak ifade edilmektedir (Bozkurt ve Ergun, 1998: 274). Yönetişim,

toplumdaki aktörlere ortaklar olarak bakmakta, yönetişimi toplumdaki ekonomik, siyasal ve toplumsal aktörlerin etkileşiminden doğan bir yönlendirme ve denetleme kalıbı olarak görmektedir. Bu nedenle yönetim değişik aktörlerin etkileşiminin ortaya çıkardığı bir süreçtir (Tekeli, 1996: 52). Yönetişimin getirdiği araçlardan biri de bölgesel gelişme için küresel bir model olarak geliştirilen Bölgesel Kalkınma Ajanslarıdır (Maç, 2006: 76).

Bölgesel Kalkınma Ajansları, ABD ve İngiltere gibi Anglo-Sakson ülkelerde yönetim anlayışına uygun olarak yarı özerk ve özel sektörlerle birlikte kurulmuşlarken, Japonya ve Fransa gibi ülkelerde ise GAP idaresi benzeri yapılanmalar, bürokrasinin ve kamu kuruluşunun egemen olduğu, az gelişmiş bölgelerle ilgili olarak sadece ekonomik kriterlerin değil, sosyal kriterler ve işsizlikle ilgili sorunların da dikkate alındığı kuruluşlardır (Çalt, 2005: 9).

Bölgesel kalkınma anlayışı, bölgede mevcut olan doğal, ekonomik, kültürel ve teknolojik kaynakların kullanılması yoluyla, yerel fırsatlardan en üst düzeyde yarar sağlamayı amaçlamaktadır. Bu amaçla, yerel yönetimler, işletmeler, sivil toplum kuruluşları (STK), yerel istihdam büroları, sosyal taraflar, eğitim ve öğretim kurumları, yerel politikacılar ve finans çevreleri gibi aktörler bir arada çalışmaktadır (DPT, 2004: 20).

Her ne kadar Bölgesel Kalkınma Ajansları kuruluş şekilleri, işlevleri ve yapıları itibariyle farklılıklar gösterebilir de hemen hepsinde bir takım ortak özellikler bulunmaktadır. Her şeyden önce bütün Kalkınma Ajansları, belli bir coğrafi alanda faaliyette bulunurlar ve faaliyette buldukları bölgenin mevcut durumunu tespit ederek o bölgeyi kalkındırma amacı ile hareket ederler. Ajansların sahip oldukları bu özellikleri şu şekilde sıralamak mümkündür (Tutar ve Demiral, 2007: 65);

- Kamu gücüne dayanmaları,
- Ekonomik kalkınmayı hedeflemeleri,

- Coğrafi bir bölgeyi kapsamalarıdır.

Bölgesel Kalkınma Ajanslarının esas varlık nedenleri, bölgesel stratejileri uygulama, yerel ve bölgesel girişimciliği destekleme, alt yapı hizmetlerinin sağlanmasına yardımcı olma, özel sektörün yakın geleceği için yerel-bölgesel çözümler araştırma ve bölgesel talepleri karşılayacak yeni ürün ve hizmet üretimi için finansal garantiler ve çözümler arama şeklinde özetlenmektedir (Demirci, 2003: 16).

Bölgesel Kalkınma Ajansları değişik ülkelerde farklı örgütlenme yapıları ortaya koysalar da ulaşmayı hedefledikleri nokta birbirine yakındır. Bölgesel Kalkınma Ajansları az gelişmiş bölgenin yeni yatırımlarının odak noktasıdır. Bölgenin, tanıtımını yaparak yatırımcılara ulaşım, altyapı, işgücü vb. konularda bilgi sağlayıp rehberlik eder (Özer, 2008: 389). Birbirinden farklı özellikler sergileyen ve bu kapsamda türlü faaliyetlerde bulunan Bölgesel Kalkınma Ajansları için kapsayıcı bir çerçeve çizmek çok kolay olmamakla birlikte, çeşitli ülke örnekleri bağlamında ajansların sıklıkla giriştiği faaliyetler şu şekilde toparlanmaya çalışılmıştır (Özen, 2005: 7, Berber ve Çelepçi, 2005: 148-149):

- İçsel kalkınmayı gerçekleştirmeye dönük faaliyetleri yürütme,
- Bölge ile ilgili bilgi bankaları oluşturmak,
- Bölgenin yurt içi ve dışında tanıtımının yapılması,
- KOBİ'lere destek sağlamak,
- Bölgedeki girişim potansiyelini ortaya çıkartıcı faaliyetlere girişmek,
- Bölgeye yerli ve yabancı yatırımcı çekmek,
- Yerel ve bölgesel işletmelere çeşitli hizmetler sunmak,
- Bölgeye teknoloji transferini gerçekleştirecek girişimlerde bulunmak,

- İş çevrelerine, fabrika, depo, büro satma ve kiralama yolları ile destek sağlamak,
- Yol, su, kanalizasyon ve çöp toplama gibi altyapı hizmetleri ile ilgili faaliyetlerde bulunmak,
- Yerel ve bölgesel kalkınma kapsamında stratejik planlama faaliyetlerin gerçekleştirmek,
- Bölgede yatırım yapacak KOBİ'ler için finansal kaynaklar yaratmak ve yine finansman edinme hususunda uluslararası finans kuruluşları, bankalar ve kredi kuruluşları ile ilişkiler kurmak,
- Eğitim faaliyetlerine girişmek. Özellikle bölgedeki emek gücünün niteliğini arttırmak noktasında mesleki eğitim faaliyetlerine destek olmak ya da bizzat gerçekleştirmek,
- Yeni buluş ve teknolojilerin bölgedeki iş alemine tanıtılması ve bu teknolojilerin yaygınlaştırılması faaliyetlerine girişmek,
- Bölgenin ulusal ve uluslararası platformda ilişkiler ağının kurulması ile ilgili çalışmalar yapmak.

Bölgesel Kalkınma Ajanslarının hukuki statüsü ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Avrupa Birliği'ne üye devletlerdeki ajansların yasal statülerine baktığımızda, ajansların kuruluşunda ve uygulamalarında daha ziyade özel sektör temsilcileri ve sivil toplum kuruluşları aktif olduklarından, bu ülkelerdeki ajanslar özel hukuk ağırlıklı işletme niteliğinde karşımıza çıkmaktadır (Taş, 2007: 150-151).

Bölgesel Kalkınma Ajanslarını mali kaynakları açısından değerlendirdiğimizde genel olarak iki farklı mali kaynağı görmekteyiz. Bunlardan ilki "kamu kaynakları", diğeri ise "özel fonlar"dır. Bu iki mali kaynağın dışında nispeten daha az ağırlığa sahip olan ve ajansların çeşitli birimlerinde temsil edilen bankaların, sanayi ve ticaret odalarının, tarım ve turizm birliklerinin finansal destekleri de bulunmaktadır (Özen, 2005: 6).

9 Eylül 2011 tarihli ve 28049 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 2011/2168 Karar sayılı karara göre (http://www.alomaliye.com/2011/belediyelerin_butce_gelirleri.htm, Erişim Tarihi: 31.03.2013);

“Ekli “Belediyelerin Bütçe Gelirleri Üzerinden Kalkınma Ajanslarına Aktaracakları Payların Yeniden Belirlenmesine İlişkin Karar”ın yürürlüğe konulması; Kalkınma Bakanlığının 5/8/2011 tarihli ve 2998 sayılı yazısı üzerine, 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanununun 19 uncu maddesine göre, Bakanlar Kurulu’nca 8/8/2011 tarihinde kararlaştırılmıştır.”

Belediyelerin Bütçe Gelirleri Üzerinden Kalkınma Ajanslarına Aktaracakları Payların Yeniden Belirlenmesine İlişkin Karar gereği;

Kalkınma ajanslarına aktarılacak pay,

MADDE 1 – (1) Belediyelerin, 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanununun 19 uncu maddesi uyarınca bütçe gelirleri üzerinden kalkınma ajanslarına aktaracakları payların oranı binde beş olarak belirlenmiştir.

25 Ocak 2006 günü kabul edilen, 8 Şubat 2006 tarihli 26074 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren “Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun” ile Kalkınma Ajansları yasal statü kazanmışlardır. Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında 5449 sayılı Kanun şu şekildedir (Hasanoğlu ve Aliyev, 2006: 95-98):

5449 sayılı Kanun’un 1. maddesine göre, Kalkınma Ajanslarının amacı kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma plânı ve

programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak, bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmaktır.

2. madde 'bölge' kavramını tanımlamıştır. Buna göre bölge, "Düzey II İstatistiki Bölge Birimini" ifade etmektedir. Bu durumda, 26 bölge ve bu bölgeler içerisinde 26 Kalkınma Ajansı kurulacağı sonucu ortaya çıkmaktadır.

3. maddeye göre, Kalkınma Ajansları; Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Müsteşarlığı'nın bağlı bulunduğu Bakanla ilişkili bir kamu kuruluşu olup, idari ve mali özerkliğe sahip tüzel kişiliği haiz ve bu kanunla düzenlenmemiş bütün işlemlerinde özel hukuk hükümlerine tabidirler.

5. madde, 11 bent içerisinde Kalkınma Ajanslarının görevlerini saymaktadır.

Ajansların organları ise 7. maddede, Kalkınma Kurulu, Yönetim Kurulu, Genel Sekreterlik ve Tek Durak Ofisler olarak 4'lü bir yapıya oturtulmuştur.

8. madde Kalkınma Kurulu'nun oluşumunu açıklamaktadır. Buna göre, "Kalkınma Kurulu, illerin dengeli şekilde temsilini sağlayacak yapıda, en fazla yüz üyeden oluşacak; Kalkınma Kuruluna temsilci gönderecek kamu kurum ve kuruluşları ile özel kesim ve sivil toplum kuruluşlarının gönderecekleri temsilcilerin sayısı, görev süresi ve tekrar atanma usulleri kuruluş kararnamesi ile belirlenecektir." Yılda en az 2 defa toplanacak bu Kurulun görevleri 9. maddeye göre şunlardır:

a) "Bir ilden oluşan bölgelerde Yönetim Kurulunda yer alacak özel kesim ve/veya sivil toplum kuruluşları temsilcilerini ve iki katı yedeklerini sırasıyla seçmek,

b) Ajansın yıllık faaliyet ve iç denetim raporlarını görüşmek, değerlendirmek ve Yönetim Kuruluna önerilerde bulunmak,

c) Bölgenin tanıtımına, potansiyeline, önceliklerine, sorunlarına ve çözüm önerilerine yönelik olarak Yönetim Kuruluna tavsiyelerde bulunmak,

d) Toplantı sonuçlarını Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına raporlamak ve toplantıya ilişkin bir sonuç bildirisi yayımlamak."

10. madde Yönetim Kurulu'nun nasıl oluşacağını açıklamıştır. Bir ilden oluşan bölgelerde vali, Büyükşehir belediye başkanı, sanayi odası başkanı, ticaret odası başkanı ile Kalkınma Kurulu tarafından seçilecek üç özel kesim ve/veya sivil toplum kuruluşu temsilcisinden; birden fazla ilden oluşan bölgelerde il valileri, Büyükşehir belediye başkanları veya Büyükşehir olmayan illerde il merkezi olan yerlerdeki belediye başkanları ve her ilden birer kişi olmak kaydıyla ticaret ve sanayi odası başkanlarından oluşacak olan bu Kurulda birden fazla ilden oluşan bölgelerdeki illerde; ticaret ve sanayi odalarının ayrı ayrı kurulmuş bulunması halinde, Yönetim Kurulunda yer alacak temsilci, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yönetim Kurulu tarafından belirlenecektir.

Ajansı, Yönetim Kurulu Başkanı olan vali temsil edecektir. Yönetim Kurulu ilk toplantısında üyeleri arasından bir Başkan vekili seçerken, birden fazla ilden oluşan bölgelerde Yönetim Kurulu Başkanlığı; ilk yıl ajans merkezi olarak tespit edilen ilin valisi tarafından, izleyen yıllarda illerin alfabetik sırasına göre bölgedeki valiler tarafından birer yıl süreyle dönüşümlü olarak yürütülecektir.

11. madde Yönetim Kurulu'nun görevini 11 bent halinde açıklamıştır. Bu bentlerin incelenmesi sonucunda Yönetim Kurulu'nun hemen tüm görevlerini, 4 bentte açıkça ismi belirtilerek, diğer bentlerde dolaylı olarak Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı'nın onay ve güdümü ile yapacağı

anlaşılmaktadır. Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın kuruluş amacı ve Avrupa ve dünyadaki diğer örnekleri incelendiğinde bu mantığı ve yapılanmayı anlamak mümkün değildir. Merkezîyetçi yapının dışında oluşturulmaya çalışılan bu ajansların merkezîyetçi yapının en katı örneklerinden birisi ile bu denli ilişkilendirilmesi ilginçlikten de öte, belki de Türkiye'deki kurumların reform hareketlerini nasıl kendi çıkarları doğrultusunda kullanabildiklerinin de bir göstergesidir.

12. 13. ve 14. maddeler ajansın icra organı genel sekreterlik ve bunların görev, yetki ve niteliklerini açıklamaktadır. Genel sekreterler, yurtiçi ya da yurtdışında hukuk, iktisat, işletme, siyasal bilgiler, iktisadi ve idari bilimler, şehir ve bölge planlama, sosyoloji ile mühendislik alanlarında en az dört yıl yüksek öğrenim veren fakülte ve yüksek öğretim kurumlarından mezun olmuş, yeterli bilgi ve deneyime sahip, yüksek öğrenimi bitirdikten sonra kamu ve/veya özel kesimde uzmanlık gerektiren işlerde en az on yıl çalışmış, Kamu Personeli Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavında İngilizce dilinden en az 70 puan almış veya buna denk kabul edilen uluslararası geçerliliği bulunan belgeye sahip adayların Yönetim Kurulunca, uygunluğuna karar verilmek üzere Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı'na sunulmasının ardından göreve gelmektedir.

15. maddeye göre, bölge illerinde yatırımcılara ücretsiz hizmet vermek üzere, Yönetim Kurulu kararı ile biri koordinatör olmak üzere, en çok beş uzmandan oluşan Genel Sekreterliğe karşı sorumlu Tek Durak Ofisler oluşturulmaktadır.

19. madde ajansın gelirlerini saymış olup, (b) bendi "Avrupa Birliği ve diğer uluslararası fonlardan sağlanacak kaynaklar" ifadesi ile yukarıda açıkladığımız şekilde Kalkınma Ajansları ile AB arasındaki bağlantıyı ortaya koymuştur. 20. madde Ajans giderlerini sayarken 21. madde mali saydamlık ve hesap verme zorunluluğunu açıklamıştır. Ancak, 21. maddenin (d) bendindeki, "Ajans hesaplarının standart bir muhasebe sistemi ve genel

kabul görmüş muhasebe prensiplerine uygun bir muhasebe düzenine göre oluşturulması" zorunluluğuna ilişkin ifade bir belirsizliği içermektedir.

22., 23. ve 24. maddeler ajans bütçesinin hazırlanması ve sonuçlarına dair açıklamaları yapmaktadır. 24. maddeye göre, "Bütçe sonuçları onaylanmadığı takdirde İçişleri Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilecek, bu kurumlarca bu kanunun ve/veya diğer ilgili kanunların ilgili hükümlerine göre işlem tesis edilecek"; 25. maddeye göre, "İçişleri Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca müştereken belirlenecek esas ve usullere göre dış denetim yapılacak veya yaptırılacak; denetim sonucu suç teşkil eden hususlarla ilgili gerekli işlemleri yapmaya İçişleri Bakanlığı; performansla ilgili değerlendirmeleri yapmaya ve gerekli tedbirleri almaya Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı yetkili olacaktır." Görüldüğü gibi, Tasarının diğer maddelerinde hiçbir şekilde adı geçmeyen İçişleri Bakanlığı sadece olumsuzluk olması durumunda göreve çağrılmaktadır. Bu da yukarıda değindiğimiz, kurumsal kurnazlık örneklerinden bir diğeridir.

27. madde, "Ajansın, 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu, 8/9/1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu ve 4/1/2002 tarihli ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu hükümlerine tâbi olmayacağını" belirtmektedir.

Bölgesel Kalkınma Ajansları Yasa'sının Geçici 3. maddesi, "Türkiye-Avrupa Birliği Mali İşbirliği kapsamında yürütülen bölgesel programların; bölgelerde yürütülmesi ve koordinasyonu amacıyla oluşturulan proje birimlerinin yürütmekte olduğu iş ve işlemlerin, bunlara ilişkin hak ve yükümlülükler ile her türlü taşınır malların, kuruluş kararnamesinin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç bir ay içinde ilgili ajansa devredilmesini" öngörmektedir.

Geçici 5. madde Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) Bölge Kalkınma İdaresinin görev süresinin 31/12/2005 tarihi itibarıyla sona ereceğini ve "GAP Bölge Kalkınma İdaresinin görev ve yetki alanında bulunan Adıyaman, Gaziantep, Kilis, Diyarbakır, Şanlıurfa, Batman, Mardin, Şırnak ve Siirt illerini kapsayan" ajansların en geç 31/12/2005 tarihine kadar kurularak faaliyete geçeceğini ifade etmektedir.

5449 sayılı Kanunu zamanın ana muhalefet partisi olan Cumhuriyet Halk Partisinin 131 milletvekilinin imzası ile Anayasa Mahkemesi'ne taşımıştır. Ana muhalefet partisinin itiraz dilekçesinde (<http://www.resmigazet.e.gov.tr/eskiler/2008/02/20080223-1.htm>, Erişim Tarihi: 31.03.2013);

"5449 sayılı Kanunun 1 inci maddesinde kalkınma ajanslarının kurulmasının amacı belirtilmiştir. Bu madde incelendiğinde, kalkınma ajanslarının merkezi mi yoksa mahalli bir nitelik mi taşıdığı; bunların birer kamu tüzelkişisi mi yoksa özel hukuk tüzelkişisi mi oldukları anlaşılammaktadır. 5449 sayılı Kanunun tümü, bu konularda yeterli açıklıktan yoksundur.

Kalkınma ajanslarının örgütlenmesine bakıldığında, bu örgütlerin kapsadıkları birden çok il ve donatıldıkları yetkiler açısından bölgesel nitelik taşıdıkları görülmektedir. Ancak bu ajanslar, merkezi idarenin bir parçası olmadıkları gibi tabii oldukları hukuki rejim bakımından da birer "kamu idaresi" değildirlir.

Anayasanın 126 ncı maddesinin son fıkrasına göre, kamu hizmetlerinin görülmesinde verimi ve uyumu sağlamak amacıyla birden çok ili içine alan merkezi idare teşkilatı kurulmasına imkan tanınmıştır. Ancak ajansların bölgesel olma özellikleri onların Anayasanın 126 ncı maddesinin son fıkrası bağlamında ele alınmalarını imkansızlaştırmaktadır.

Kalkınma ajansları Anayasanın 127 nci maddesinin son fıkrası kapsamında mahalli idare birlikleri olarak da kabul edilemezler” denilerek genel olarak Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın tüzel kişiliğinin kesin olmayan durumu, bölgesel bir nitelik taşıdıklarına göre mahalli idarenin bir parçası olup olmadıkları yönünde itirazları olmuştur. Anayasa Mahkemesi yapılan görüşme sonucunda itirazın reddine karar vermiştir.

Bölgesel Kalkınma Ajansları günümüzde bölgesel kalkınmanın önemli aktörleridir. Ancak Bölgesel Kalkınma Ajanslarına yönelik yukarıda örneğini verdiğimiz Anayasa Mahkemesi'ne yapılan başvuruda olduğu gibi kimi eleştiriler de bulunmaktadır. Bu eleştiriler şu şekilde sıralanabilir (Karanfil, 2006: 5):

- Anayasal tanımlara uygun olmayan ve yerel, merkezi, özel ya da kamu idaresi niteliği taşımayan, kimliği belirsiz bir yapı oluşturulması,
- Anayasa'ya göre yürütme organının ancak kanun ile asli olarak düzenlenmiş olan bir alanda düzenleme yetkisi kullanabileceği, bu nedenle Bölgesel Kalkınma Ajanslarının kurulmasında veya kaldırılmasında Bakanlar Kurulu'na yetki verilmesinin Anayasaya aykırılık teşkil edebileceği,
- Kamu kaynağı kullanan ve yönetiminde önemli kamu ajanlarını barındıran bir tüzel kişiliğin kamu tüzel kişisi olarak tanımlanmamasında ısrar edilmesi,
- Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Yönetim Kurulu Başkanı olan valilerin, toplanan fonları, "tarafsız kamu görevlisi" sıfatı dışına çıkarak dar bir kesime kullandırabilecek olması,
- Bölgesel Kalkınma Ajanslarının "iş takipçisi devlet" modeli yaratması ve diğer kamu kurumlarının yetki alanlarına müdahale edebilmesi,
- Bölgesel Kalkınma Ajanslarında toplanacak fonların (esas olarak kamu kaynakları ve AB yardımlarının) hangi temel ilkelere, önceliklere ve sektörel teşvik politikalarına göre kullanılacağına yasada belli olmaması,

- Merkezi bütçenin vergi gelirlerinin yüzde yarımının Bölgesel Kalkınma Ajanslarına aktarılmasında "gelişmişlik derecesi" gibi ölçütlerin hangi yönde etki edeceğinin belirlenmemiş olması,
- Kamu gücünün ve kamu kaynağının aktarıldığı bu yeni idari kademenin kamu denetimi dışında bırakılması,
- Devlet İhale Kanunu, Kamu İhale Kanunu ve Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu hükümlerine tabi olmaması ve göstermelik bir iç denetim üzerine, dış denetim olarak da sadece bağımsız denetim kuruluşlarının yani piyasanın denetiminin öngörülmesi; Sayıştay denetiminin fiilen dışlanması,
- Bürokrasiyi azaltma iddiasıyla yeni bürokrasiler, iller ve bölgeler arasında yeni çekişmeler, yeni idari kademeler ve denetim dışı yeni harcama birimi yaratılması,
- Bölgesel Kalkınma Ajansları yönetim kurulları bileşiminin bir ekonomik sosyal konsey oluşumunun çok gerisinde kalması; hatta çok sayıda bölgede tarımsal etkinliklerin yoğunluğuna rağmen ne Ziraat Odası, Ticaret Borsası, ne de Ziraat Mühendisleri Odası (daha doğrusu TMMOB) temsilcisine dahi yer verilmemiş olması,
- Tasarı ile görev süresi 2007 yılına kadar uzatılan GAP Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatının kapatılmasının öngörülmesi, ancak tasarıda GAP çerçevesinde götürülen birçok hizmetin nasıl yürütüleceği konusunda bir düzenlemenin yer almaması, bölge çapında yatırımları harekete geçirecek herhangi bir kaynağın bulunmadığı durumlarda nasıl kaynak aktarılacağına açıklık getirilmemesi.

Türkiye’de Avrupa Birliği uyum sürecince Yapısal Fonların yönetilmesi için orta vadede kurulması beklenen bölge birimleri Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin birçoğunda olduğu gibi Türkiye’de de Bölgesel Kalkınma Ajanslarına bağlıdır. Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajansları kurma çalışmaları 1990 yıllarında başında başlayan bir süreç olmuştur. Bu amaçla (Kayasü ve Yaşar, 2006: 13);

- GAP İdaresi'nin bölge ofisini ve GAP-Girişimci Destekleme Merkezleri
- Ege Bölgesi Geliştirme Vakfı'nın (EGEV) kurulmasında öncülük ettiği EBKA
- İstanbul Ticaret Odası'nın Kalkınma Ajansı çalışmaları (İTO)
- İzmir Ticaret Odası'nın Kalkınma Ajansı çalışmaları (İZTO)
- Mersin'deki Kalkınma Ajansı-Mersin Kalkınma ve İşbirliği Konseyi çalışmalar yürütmüştür.

3.2.2.Mahalli İdareler ve Kalkınma Ajansları Arasındaki Etkileşim

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda da açıkça belirtildiği üzere, yerel yerinden yönetimler, kurulduğu yöre halkının mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan kamu tüzelkişileridir. Bu çerçevede kalkınma ajanslarına bakıldığında, 5449 sayılı Kanununun 1 inci maddesinde kalkınma ajanslarının, “kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma plânı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak üzere” oluşturulduğu belirtilmektedir (Tamer, 2008: 125).

Belediyeler, belli bir coğrafi bölgeden sorumlu olan yerel yönetim birimleridir. Bu nedenle kamu hizmetlerinde etkinlik göstermeleri beklenir. Bu hizmetlerin yürütülmesinde belediyelerin iki önemli görevi ortaya çıkar. Bunlardan ilki Kamu Hizmetlerinde Etkinlik diğeri ise Demokrasi'dir. Belediyelerin ortaya çıkış sebebi yönetsel alanın daraltılması yoluyla hizmet sunumunda kolaylık sağlanması, hizmet maliyetinin düşürülmesi, hizmet kalitesinin yükseltilmesi, hizmet karşılıklarının alınmasında kolaylık

sağlanması ve siyasal katılımcılık düzeyinin yükseltilmesi gibi nedenlerdir (Arıkbay, 1993: 2).

Belediyeler yerel halkın sorunlarına en yakın idari birimler olduklarından kamu hizmetlerinin halka ulaştırılmasında etkindirler. Örneğin; Milli Eğitim Bakanlığı'nın eğitime destek hizmetleri olan; okul yapımı için arsa, bina yapımı, binaların onarımı, eğitim araç ve gereçlerinin temin edilmesi, araç ve gereçlerin bakım ve onarımı, kurumların elektrik, su, haberleşme, ısınma vb. ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli olan ödeneğin bir kısmının belediyelere aktarılmasıyla daha fazla yatırım hizmetini **Süratli, Etkin, Verimli, Ekonomik, Nitelikli (S.E.V.E.N.)** elde etmek mümkündür (Eyüboğlu, 2000: 171).

Kalkınma ajanslarının görev ve yetkileri, 5449 sayılı Kanunun 5 inci maddesinde açıkça belirtilmiştir. 5449 sayılı Kanun ilk olarak, ajansların yerel yönetimlerin planlama çalışmalarına teknik destek sağlayacağını düzenlemiştir (m.5/1-a). Buna göre ajanslar (Tamer, 2008: 46-47):

a) İl özel idarelerinin 5302 sayılı Kanun çerçevesinde hazırlayacakları; belediye sınırları il sınırı olan büyükşehir belediyeleri hariç il çevre düzeni planına (m.6/1-a), belediye sınırları dışındaki alanlarda imar planlarına (m.10/1-c), stratejik plan ve performans planına (m.31) ve afet ve acil durum planlarına (m.69),

b) Belediyelerin 5393 sayılı Kanun kapsamında hazırlayacakları; büyükşehir ve il belediyelerinde il çevre düzeni planına (m.18/1-c), stratejik plan ve performans programına (m.41), imar planlarına (m.18/1-c) ve afet ve acil durum planlarına (m.53),

c) Büyükşehir belediyelerinin 5216 sayılı Kanun kapsamında hazırlayacakları; belediye sınırları il sınırı olan büyükşehir belediyelerinde il çevre düzeni planına (5302 sayılı Kanun m.6/5, 5393 sayılı Kanun m.18/1-c),

nazım ve uygulama imar planları ile parselasyon planlarına (m.7/1-b ve c), stratejik plana (m.7/1-a), afet ve acil durum planlarına (m.7/1-u), büyükşehir ulaşım ana planına (m.7/1-f), büyükşehir katı atık yönetim planına (m.7/1-i),

d) 442 sayılı Kanun çerçevesinde ise köylerin köy yerleşme planına (ek m.9) ve ayrıca

e) 5355 sayılı Kanun kapsamında mahalli idare birliklerinin yatırım planına (m.9/1-a) teknik destek sağlayacaktır.

Kanundan da açıkça görüldüğü gibi Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın yerel yönetimlere destekleri yasalarla belirlenmiştir.

Bölgesel Kalkınma Ajansları yerel aktörler ve dinamikler arasında sinerji oluşturacak bütün kaynakları harekete geçirecek ve yerel/bölgesel kalkınma çabalarının etkisini artıracaktır. Burada, ajansın girişimci ve KOBİ desteği sağlama, devlet yardımlarını uygulama, kırsal kalkınma faaliyetlerini destekleme, altyapı ve çevre projelerini gerçekleştirme gibi alanlarda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların yerine geçmemesi ve doğrudan uygulama yapmaması esas olacaktır. Ajanslar, elinde bulundurduğu kaynaklar ve teknik birikimi ile bu kurum ve kuruluşlar da dahil olmak üzere bütün ilgili tarafları destekleyecek ve bunlar arasında koordinasyonu sağlayacak, onların faaliyet ve projelerini özellikle bölgesel ölçekte birbirini tamamlar hale getirecek ve dolayısıyla daha yüksek bir büyüme, gelir ve istihdam etkisi meydana getirecektir (Önder, 2006: 32).

3.3.Bölgesel Kalkınmada Merkezi Yönetim-Yerel Yönetim İlişkisi

Son yıllarda devletin kamu hizmetleri sunumundaki rolünde önemli dönüşümler meydana gelmektedir. Yerelleşme politikalarının etkisiyle kamu hizmetlerinin sağlanmasında bütün dünyada merkezi yönetimden yerel yönetimlere yetki ve görev devri gerçekleşmektedir. Kamu hizmetlerinin

sunumunda yerel yönetimlerin rolü giderek artmaktadır. Bu bağlamda merkezi yönetimle yerel yönetimler arasındaki yetki ve görev paylaşımı ile birlikte mali ve finansal kaynakların paylaşımı da önemli hale gelmiştir (Sezer ve Vural, 2010: 203).

Yeni dünya düzeninde belediyelerin görevleri, geleneksel faaliyetleri olan çöp toplama, alt yapı işleri vb. ile sınırlı kalmamaktadır. Yerel yönetimlerin genelde, belediyelerin özelde, sorumluluk üstlenmeye başladıkları göreceli yeni alanlardan birisi yerel kalkınma konusudur. Kentteki olumlu ya da olumsuz çoğu gelişmeden belediyeleri sorumlu ve yetkili görme alışkanlığı Türkiye’de kentliler arasında yaygındır. Bu nedenle çoğu Türk kentinde belirgin olan işsizlik ve kent yoksulluğunun hafifletilmesi ya da giderilmesi konusunda belediyeden de bazı beklentilerin olması olağandır. Bu beklentiler yakın zamana kadar, belediyelerde ve/veya belediye iktisadi teşekküllerinde (BİT) iş arama biçimindeydi. Bu olanakların iyice daralması sonucu, beklentiler daha ziyade, kentte yeni ekonomik faaliyetlerin başlatılması suretiyle istihdam yaratılmasına dönüştü. Bu noktada, merkezi ve yerel yönetimlerden beklenen, devletin ekonomik yatırım ve üretim alanlarından hızla çekilmekte olduğunun bilinciyle doğrudan kamu yatırımı yapılması değil fakat belirli bir bölgede veya kentte yatırımların özendirilmesi; yöredeki üretken güçler arasında “aracılık” yapılması; “ortak” bulunması ve sinerji yaratacak şekilde, işbirliğinin sağlanmasıdır. Burada belediye diğer kentli aktörler veya paydaşlarla (yani bir kentin ‘hissedarları’, potansiyel olarak tüm sakinleri) birlikte, yerel kalkınma alanında sorumluluk üstlenmekte ve bir “katalizör” (süreçleri kolaylaştırıcı, hızlandırıcı, etkinleştirici) rolüne soyunmaktadır. Amaç, bir “yerel kalkınma koalisyonu” oluşturmak suretiyle, tüm üretken güçleri harekete geçirmek ve kentin / bölgenin küresel / ulusal yarışta ön almasını mümkün kılmaktır. Çoğu yerde, belediye ve belediye başkanı, bu koalisyonu önderlik yapmak için yeterli bir temsil gücüne, meşru bir zemine sahip olarak nitelendirilebilir. Ancak, bu “koalisyon” içindeki ilişkinin türü hiyerarşik olmayıp, eşit paydaşlar arasında, gönüllü işbirliğine dayalı olma durumundadır. Bu birlikteliği ve olması gereken işleyiş biçimini en

iyi açıklayabilecek kavram “yönetişim” (governance) olmaktadır (Göymen ve Kaya, 2004: 50-51).

3.3.1.Merkez-Yerel İlişkilerine Küreselleşmenin Etkileri

1980’lerden sonra liberalizasyon politikaları ile birlikte gündeme gelen devletin küçültülmesi ve etkinleştirilmesi tartışmalarının yanı sıra desantralizasyon (yerelleşme) politikaları da kamu yönetimi reformlarının belirleyici unsurlarından biri olmuştur. Bu politikaların en önemli yapı taşlarından birisini ise merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki yetki ve görev paylaşımı konusundaki tartışmalar oluşturmaktadır (Sezer ve Vural, 2010: 204).

Küreselleşme süreci siyasal sistem üzerinde rasyonel düşünce ve şeffaflık konularında daha etkin bir düzen öngörmektedir. Merkezi yönetim ile uyumlu bir şekilde hareket etmesi önerilen belediyeler daha aktif ve katılımcı bir politika üzerinde yoğunlaşmaktadır. Küreselleşme süreci ayrıca merkez-yerel ilişkilerinde, belediyelerden yana olan düzenlemelerin yapılmasına destek olmaktadır. Bu destek merkezi yönetimin olabilecek emredici yanını azaltmakta ve uyumlu bir koordinasyonu sağlamaktadır. Küreselleşme olgusunun mahalli idareler ve özelde belediyeler üzerinde önemli etkileri olmuştur. Bu anlamda çağdaş bir yönetim anlayışı gelişmesini sağlamış, yerel değerler önem kazanmış ve teknolojik imkânlar en üst seviyede kullanılmaya başlamıştır. Çağdaş bir yönetim anlayışı ile tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de bilgi paylaşımı, teknoloji kullanımı, iletişim, etkin katılım gibi alanlarda büyük ölçüde ilerleme sağlanmıştır (Mutlu, 2010: 91).

Küreselleşme süreci ile birlikte belediyecilik sistemimizde ortaya çıkan bir diğer gelişme ise belediyeler arası uluslararası işbirliği ve uluslararası belediye birlikleri oluşturulması, kardeş belediyecilik anlaşmalarının yapılmasıdır. 5393 sayılı Yeni Belediye Kanunu’nun 74. maddesinde “Belediye, belediye meclisinin kararına bağlı olarak görev alanıyla ilgili

konularda faaliyet gösteren uluslararası teşekkül ve organizasyonlara, kurucu üye veya üye olabilir. Belediye bu teşekkül, organizasyon ve yabancı mahalli idarelerle ortak faaliyet ve hizmet projeleri gerçekleştirebilir veya kardeş kent ilişkisi kurabilir. Birinci ve ikinci fıkra gereğince yapılacak faaliyetlerin, dış politikaya ve uluslararası anlaşmalara uygun olarak yürütülmesi ve önceden İçişleri Bakanlığı'nın izninin alınması zorunludur” denilerek belediyelerin yurtdışı ilişkileri düzenlenmiştir (Kulaç, 2007: 80).

3.4.Bölgesel Kalkınmada Mahalli İdarelerin Etkisi

Modern devlet yapısı kapsamı içerisinde yasalarla, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda kendilerine verilen görevleri yürütme çabası içinde olan mahalli idarelerin görev, yetki, sorumluluk, alan gibi sorunlarının yanı sıra ülkenin genel kalkınmasına olan katkısı da çeşitli yer ve zamanlarda inceleme ve tartışma konusu olmaktadır (Başarır, 1973: 87).

Belediyeler, mahalli idareler içinde halkın ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak faaliyette bulunan en önemli kuruluşlardır. Bu birimlerin yerel boyuttaki örgütlenmesi çoğu zaman ulusal boyuttaki örgütlenmelerden daha işlevsel bir konumda bulunmaktadır. Belediyelerin hizmet sunumundaki etkisinden, yönetim sürecindeki etkinliğine, bölgesel kalkınma ajanslarıyla olan iletişiminden, geliştirdiği projelere kadar her türlü süreci, bölgesel kalkınmaya etki eden unsurlar içermektedir. Özellikle yetkili olduğu sınırlar içerisinde gelişmişlik seviyesini yükseltmesi, bölgesel kalkınmanın yerel ölçekteki etkisini ortaya koyar. Belediyeler ayrıca bireylerin huzur ve güvenliğini sağlarken bir kentlilik bilinci yaratırlar. Bu kentlilik bilinci beraberinde, sosyal sorumluluk ve sosyal yardımlaşma olgularını da getirir. Bu aşamada belediyeler gönüllüğü destekleyici politikalarıyla bir kaynaşma aracı haline gelirler. Kentlilik bilinci ve belediyelerin sosyal politikaları iç içedir (Önder, 2006: 17).

Kalkınma, mahalli boyutta üç ilkeye dayandırılmalıdır (Kocabaş, 1991: 18):

- **Sosyal Karlılık İlkesi:** Karlılıkta sosyal boyut, kar maksimizasyonu anlamını değil, bölgeler arası hizmetler açısından denge sağlanmasını, geri kalmış bölgelerin diğerlerine yetiştirilmesini ifade eder. Bunun için hizmetlerin canlandırılması, merkezi idarenin de desteği ile kar getirmeyen temel hizmetlerin yapılması zorunluluk taşır.
- **Kalkınma Kutbu İlkesi:** Belli konulara öncelik verilerek, sınırlı olan güç ve kaynakların en etkin bir şekilde kullanılması gereklidir.
- **Halkın Katılımı İlkesi:** Mahalli idarelerin mahalli boyutta da olsa kalkınma sağlaması; Tokat Modeli olarak takdim edilen uygulamalar gibi değil, karar ve denetim aşamalarında halkın etkin katılımının önü açılmasıyla mümkündür.

Belediyeler bir taraftan çok sayıda her alandan çalışana sahip olmaları, diğer taraftan gerek mali kaynaklarının boyutu ve gerekse sahip oldukları araç ve iş makineleri ile önemli kaynaklara hükmetmektedirler. Bu kaynakların etkin ve verimli kullanımı, kentsel kalkınma açısından büyük önem arz etmektedir. Belediyeler, yerel halkın ortak nitelikli gereksinimlerini karşılamakla görevli kamu kuruluşlarıdır. Ortak nitelikli yerel gereksinimler ise çok geniştir. Böylesine geniş görev, yetki ve misyonu, önemli oranda fiziki, mali ve beşeri kaynağı bulunan belediyelerin etkinliğinin, verimliliğinin ve ürettiği hizmetlerde kalite artışının önemi de ortaya çıkmaktadır (Mutlu: 2010: 95).

3.4.1.Bölgesel Kalkınmada Belediyelerin Faaliyetleri

Bölgesel kalkınma açısından belediyelerin faaliyetleri şu şekilde sıralanabilir (Göymen ve Kaya, 2004: 55);

- Yörenin ekonomik kalkınmasına, özellikle yeterli altyapıyı sağlayarak katkıda bulunmak,
- Yörenin yatırımlar için çekici hale gelmesine çalışmak,
- Yöredeki yatırımcıları yeni iş alanları yaratılması yönünde desteklemek,
- Sürdürülebilir kalkınmanın koşullarını hazırlamak,
- Yöredeki sosyal sermayenin geliştirilmesine katkıda bulunmak,
- Yörenin “öğrenen bölge” olmasının koşullarını yaratmak,
- Yörede, ekonomik ve sosyal kalkınmaya dönük işbirliği, ortak yaklaşım, bilgi / beceri paylaşımı ve ortak hareketi özendirmek,
- Dünya ile iletişim kurmak; yöredeki paydaşların evrensel gelişmeleri izlemelerini kolaylaştırmak; yurtdışı yatay ilişkileri özendirmek.

Bölgesel Kalkınmada belediye faaliyetleri altı argüman üzerine inşa edilmiştir. Bunlar (Kaya, 2007: 4):

- Fiziksel Kalkınma,
- Sosyal Kalkınma,
- Kültürel Kalkınma,
- Ekonomik Kalkınma,
- Siyasal (Demokratik) Kalkınma,
- Etkin Yönetimdir.

Fiziksel Kalkınma: Yerel kalkınmanın sağlanabilmesi için, kentin ihtiyacı olan altyapı, planlama ve denetim faaliyetlerini,

Sosyal Kalkınma: Kentlilerin sosyal refah seviyelerinin artırılması için gereken tesisleşme ve etkinlikleri,

Kültürel Kalkınma: Kent Kültür hayatının gelişimi için tesisleşme ve etkinlikleri,

Ekonomik Kalkınma: Kent ekonomisinin geliştirilmesi için planlama, teşvik ve organizasyonlar ile, istihdama yönelik eğitim ve organizasyonları,

Siyasal Kalkınma: Siyasal hayatın gelişimi için, kentlilerin yönetime katılım mekanizmalarının geliştirilmesi ve katılıma teşvik çabalarını,

Etkin Yönetim: Kent kaynaklarının, etkin ve verimli kullanımı için kalite – verimlilik odaklı, katılımcı, performansa dayalı ve stratejik planlamaların yapıldığı, Yeni Kamu Yönetimi yaklaşımının gerçekleştirilmesini kapsamaktadır. Aşağıda bu argümanlar daha detaylı olarak incelenmiştir.

3.4.1.1.Fiziksel Kalkınma

Fiziksel kalkınmayı tanımlayabilmek üzere fiziksel kalkınma alanlarını sıralamak gerekmektedir. Fiziksel kalkınma alanları (Yerel Kalkınma Nedir, 2013: 2489):

- Planlama
- İmar
- Altyapı(Yol, su, kanal, vb)
- Ulaşım, Trafik
- Kentsel Dönüşüm-Yenileme
- Donatılar (Park, bahçe, oyun alanı, spor alanı, vb)
- Ekolojik dengenin korunması

Kentin gelişmişlik ve fiziksel gelişmişlik düzeyi (bayındırlığı) ile kent kalkınması arasındaki ilişkiyi detayları ile inceleyen İbn Haldun, bir kentin kuruluş aşamasında gelişmemiş yapılara sahip olduğunu, zamanla üretimin artmasına paralel bayındırlığın geliştiğini, gelişen bayındırlığa paralel olarak bu kentin cazibesinin artacağını, seçkin sanatkarların, ustaların bu kente geleceğini ve bunun da kent ekonomisini geliştireceğini, gelişen ekonominin de kent bayındırlığını geliştireceğini savunmakta ve kentin fiziksel gelişimi ile ekonomik gelişimi arasındaki güçlü bağları belirtmektedir. İbn Haldun'un 600 sene önce ifade ettiği kentin fiziksel gelişmişliği ile kalkınması arasındaki

ilişki, günümüzde kent ekonomisi yaklaşımının temel unsurlarından birisini oluşturmaktadır (Modern Kent Yönetimi IV, 2012: 815).

Fiziksel alt yapıya yapılan yatırımlar ekonomik gelişmeyi çeşitli yollardan desteklemektedir (Yerel Kalkınma Nedir, 2013: 2489):

- Fiziksel alt yapı gelişmeleri, işletmelerin daha etkili ve güvenilir faaliyet göstermelerini sağlar. Bunun sonucunda işletme maliyetlerinin azalması, üretkenliğin artırılmasına yol açar.
- Fiziksel alt yapı yatırımları inşaat alanında daha fazla iş olanağı yaratır. Fiziksel alt yapıya yapılan her bir milyar dolarlık yatırım kamu ve özel sektörde 40.000 ila 50.000 civarında ek istihdam doğurur.
- Fiziksel alt yapı yatırımlar sağlık, güvenlik, konfor ve genel toplumsal atmosfer üzerindeki etkileriyle sosyal refah düzeyini artırır.

3.4.1.2.Sosyal Kalkınma

1980'lerde ve 1990'larda birçok gelişmiş ülkede bölgesel politika yaklaşımı, sosyal amaçlardan ekonomik amaçlara yönelmiştir. Diğer bir ifadeyle, sosyal devlet anlayışı yerini, liberal devlet anlayışına bırakmaya başlamıştır. Bölgesel politika yaklaşımının "ekonomik gelişmeye öncelik tanınması" şeklinde geçirdiği evrim, planlamada yöntem değişikliğini de beraberinde getirmiştir. Klasik planlamada bölgesel planlar, merkezi otorite tarafından yukarıdan aşağı, fiziksel alt yapı ve mali teşvikleri ön plana alan ve bölgeler için stratejiler üreten tarzda yapılmaktadır. Oysa yeni planlama anlayışı; aşağıdan yukarı, bölgelerin kendi stratejilerini ürettikleri, ortak akıl ve katılımcılığa dayanan, girişimcilik kapasitesini ve insan kaynaklarını geliştirmeye yönelik tarzda yapılmasını öngörmektedir (Temizocak, 2006: 389).

Sosyal belediyecilik, kamu harcamalarını konut, sağlık, eğitim ve çevrenin korunması alanlarını kapsayacak şekilde sosyal amaca kanalize

eden; işsiz ve kimsesizlere yardım yapılması, sosyal dayanışma ve entegrasyonun tesis edilmesi ile sosyo – kültürel faaliyet ve çalışmaların gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan altyapı yatırımlarının yapılmasını öngören; bireyler ve toplumsal sınıflar arasında zayıflayan sosyal güvenlik ve adalet mevhumunu güçlendirmeye yönelik olarak mahalli idarelere sosyalleştirme ve sosyal kontrol işlevleri yükleyen bir modeldir (Modern Kent Yönetimi IV, 2012: 815).

Sosyal kalkınma, insan odaklı kalkınma anlayışının bir gereğidir. İnsan odaklı kalkınma politikalarının uygulanabilmesi için, bireysel girişimler desteklenmeli; ama bireylerin girişimcilik kapasitelerinin de geliştirilmesi için sosyal politikaları devreye sokulmalıdır. “Balık vermek değil, balık tutmayı öğretmek” anlayışı üzerine sosyal politikalar bina edilmeli, bireylerin yapabilirlik kapasitesi geliştirilmeli, bu alanda öncelikler zayıf bireylere verilmelidir (Yerel Kalkınma Nedir, 2013: 2489).

3.4.1.3.Kültürel Kalkınma

Kültürü kaynak talep eden değil, kaynak yaratan bir alan haline getirmek, temel amaçtır (DPT, 2006: 23). Belediyelerin faaliyetleri arasında bulunan kültürel alanlardaki çalışmalar gerek yerel kalkınma gerekse bölgesel kalkınma konusunda etkilidir. Bu çalışmalar şu şekilde sıralanabilir (Modern Kent Yönetimi IV, 2012: 815):

- Mahallelere kütüphanelerin, okuma salonlarının açılmasıyla birlikte mahallelerin bilgisayar ortamı açısından zenginleştirilmesi,
- Hat sanatları, ebru, tezhip, minyatür, ağaç oymacılığı, nakkaşçılık, çini sanatı ve dokuma sanatları gibi el emeği gerektiren ve kültürel değeri olan sanat ve meslek alanlarında eğitimlerinin verileceği sanat merkezleri ve galeriler açılması,

- Tiyatro, halk oyunları ve diğer gösteri ve dinleti sanatları ile ilgili birimlerin oluşturulması, tesislerin açılması,
- Belediye bünyesinde kent orkestrası, halk müziği, sanat müziği ve tasavvuf müziği toplulukları oluşturması, gençlik korusu ve çocuk korusu kurulması,
- Kültür varlıklarımızın korunması için halkın ve kamu görevlilerinin bilinçlendirilmesine yönelik eğitim çalışmalarının yaygınlaştırılması,
- Sosyal doku çalışmaları yapılarak kültürel farklılıklar tespit edilmesi ve bu gerçeğe göre farklı projeler üretilmesi,
- Yerel halka, gençlere ve çocuklara yönelik olarak kültür ve sanat şenlikleri, festivaller, fuarlar, sergiler, konserler, film gösterimleri, yarışmalar vs. düzenlenmesi,
- Kültür alanında vakıflarla ve kar amacı gütmeyen kurum ve derneklerle işbirliğinin geliştirilmesi,
- Kültür hayatına katkısı bulunanların ve sanatçıların desteklenmesi,
- Ulusal ve uluslararası kültürel ve bilimsel toplantılar (panel, konferans, sempozyum, söyleşi) düzenlenmesi,
- Belediyelere ait kültür merkezlerinde ve salonlarda amatör ve profesyonel sanat topluluklarına gösteri yapma olanağı tanınması,
- Doğal ve kültürel tarihi yansıtan eserlerin korunması.

3.4.1.4.Ekonomik Kalkınma

İnsanoğlu için temel beklenti, mevcut refah düzeyinin iyileştirilmesi ve güven ortamının tesis edilmesidir. Söz konusu hedeflerin gerçekleştirilmesi ise büyük ölçüde iktisadi kalkınmaya bağlıdır. Dolayısıyla, toplumlar için ekonomik kalkınma tarihten bu güne değişmeyen en genel amaç olmuştur (Karagül ve Açıkgöz, 2009: 471). 5393 sayılı Belediye Kanunu Madde 14/a: "Belediye, mahalli müşterek nitelikte olmak şartıyla; ..... ekonomi ve

ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır” diyerek belediyelerin ekonomik kalkınma faaliyetini belirlemiştir. Ekonomik Kalkınma, kent ekonomisinin geliştirilmesi için planlama, teşvik ve organizasyonlar ile istihdam artışına yönelik eğitim ve organizasyon çalışmalarını kapsamaktadır. Yerel ekonomik kalkınmadan amaç; kent ekonomisinin, ticaretinin ve istihdam sahalarının geliştirilmesi yoluyla refah artışının sağlanmasıdır. Kentler, içinde yaşayanların geçimlerini sağlayabildikleri mekânlar olmalıdır. Kendi sakinlerine refah sunamayan, onların bu günkü ekonomik ihtiyaçlarını karşılayamayan, gelecekle ilgili onlara umut vaat edemeyen kentler varlıklarını sürdürmezler. Belediyelerin ekonomik kalkınma faaliyetleri konusundaki çalışma alanları (Yerel Kalkınma Nedir, 2013: 2489).

- Kent Vizyonunun Belirlenmesi,
- Kent Stratejik Planlarının Hazırlanması,
- Kent Ekonomisini Geliştirme (Teşvik),
- Mesleki Teşekkül ve Üniversitelerle İşbirliği,
- İstihdam (Organizasyon),
- Vizyon Projeleri,
- Mesleki Eğitim.

3.4.1.5.Siyasi-Demokratik Kalkınma

Siyasi kalkınma kavramıyla ifade edilmek istenen; yerel yönetimlerin kararlarının alınması ve uygulamasında halkın katılım kanallarının güçlendirilmesi, demokratik kültürün geliştirilmesidir. Bilindiği gibi, yerel yönetimlerin varlık sebeplerinden birisi de demokratik kültürün geliştirilmesidir ve misyonları itibarıyla yerel yönetimler demokrasinin okulu olarak görülmektedirler. Yerel yönetim kuruluşlarına demokratik nitelik kazandıran en önemli öge, bu kuruluşlara halkın katılımının açık olması ve katılım sürecine işlerlik kazandırılmasıdır. UNDP İcra Direktörü Mark Malloch Brown, siyasi kalkınmanın önemini belirten şu ifadeleri kullanmaktadır: “1980’li

yıllardan bu yana kalkınma politikaları çoğunlukla ekonomi ve piyasa sektörüne yoğunlaşmıştır. Bunlar önemlidir. Ama bu dönemden çıkarılan asıl ders; siyasetin, insanların kendi hayatlarına yön verirken oynadığı önemli rolün görmezden gelinmemesi gerektiğidir. Siyasi kalkınma, insani gelişmenin unutulmuş yüzü olmuştur”. Yerel yönetimlerin demokratik kültüre katkısının bir boyutu da yaygınlığıdır. Örneğin; Türkiye’de merkezi yönetim için 550 milletvekili seçilmektedir. Oysa yerel seçimlerde 3.226 belediye başkanı, yanı sıra 3.212 il genel meclis üyesi, yaklaşık 35.000 belediye meclis üyesi ile köy ve mahalle muhtarları ile mahalle ve köy ihtiyar heyetleri için yaklaşık 175.000 kişi olmak üzere toplamda 220.000’e yakın kişi seçilmektedir. Bu seçime birden fazla adayların katıldığı da göz önüne alınırsa, her yerel seçimde 500.000-1.000.000 arasında kişi demokratik bir mücadeleye fiilen katılmaktadır (Yerel Kalkınma Nedir, 2013: 2489).

Şunu belirtmek gerekir ki, genel anlayışa göre, demokrasinin iktisadi gelişmenin bir sonucudur ve demokrasi ancak gelişmiş toplumlarda süreklilik kazanabilir (Doğan, 2005: 1-2).

3.4.1.6.Etkin Yönetim

Etkin yönetim, yerel kalkınmanın sağlanması sürecinde belediyenin görev ve sorumluluklarının yerine getirilebilmesi için belediye yönetimlerinde “etkinlik ve verimlilik odaklı yönetim anlayışı”na geçilmesi gerekmektedir. Misyonları, görev ve yetkileri ile kullandıkları kaynaklar bakımından tüm kamu yönetiminde olduğu gibi belediyelerde de verimlilik ve etkinlik büyük önem arz etmektedir. Özellikle son yıllarda tüm dünyada kamu yönetiminde etkinliğin artırılması önemli gündem maddelerinden birisi olmuştur. Çalışma alanları şu şekilde sıralanabilir (Yerel Kalkınma Nedir, 2013: 2489):

- Toplam Kalite Yönetimi
- ISO 9001 Kalite Yönetim Sistemi

- Stratejik Planlama
- Performans Yönetimi
- Kaynak Yönetimi
- Şeffaf Yönetim
- İyi Yönetişim vb.

3.5.Mahalli İdarelerin Bölgesel Kalkınmaya Olumlu-Olumsuz Etkileri

Mahalli idarelerin bölgesel kalkınmaya olumlu etkileri olacağı gibi, olumsuz etkileri de olabilecektir. Aşağıda mahalli idarelerin bölgesel kalkınmaya olumlu ve olumsuz etkileri iki ayrı başlık altında incelenecektir.

3.5.1.Mahalli İdarelerin Bölgesel Kalkınmaya Olumlu Etkisi

Günümüzde bölgeler ve kentler yeni işbirliği ağları içinde rekabetçi stratejilerle yer almaya çalışmakta, başta belediyeler olmak üzere yerel yönetimlerin bölgesel ve kentsel kalkınmada rolleri giderek artmaktadır (Genç ve Yılmaz, 2013: 121).

Yerel yönetimler sadece kentlerin fiziki ihtiyaçlarını karşılamakla görevli kamu kurumları değildir. Kentte yaşayanların medeni ihtiyaçlarını karşılamakla görevlidirler. Bu nedenle belediyeler, kentlilerin sosyal, kültürel ve hatta son düzenlemelerle birlikte ekonomik gelişiminde de sorumlu kurumlardır. Belediyeler yerel kalkınmanın etkin aktörleri olarak görev almaktadır. Yerel kalkınma ise fiziki kalkınmanın yanı sıra sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi kalkınmanın da sağlanmasını gerekli kılmaktadır (Kaya, 2007: 7).

Yerel yönetimler bölgelerini ve bölgenin insan kaynakları, sermaye yapısı ve doğal kaynaklarını en iyi tanıyan idari birimlerdir. Günümüzde

önemleri gittikçe artmıştır. Bireyler artık sosyo-ekonomik her türlü sorunlarında yerel yönetimlerden çözüm bekler hale gelmişlerdir.

Yerel yönetimlerin önem kazanmasına paralel olarak kalkınma anlayışında da öncelik ulusal kalkınmadan yerel kalkınmaya doğru dönüşüm göstermektedir. Bu süreç yerel aktörlerin girişimcilik kapasitesinin rolü ve önemini daha anlaşılır kılmaktadır. Küresel rekabette yerel işgücü, kaliteli gayrimenkul piyasası, iletişim merkezlerine erişim, ağ bağlar içinde yer alma, yerel yaşam kalitesi, pazarlama ve iyi işleyen bir kurumsal yapılanma önemli hale gelmiştir (Kaya, 2007: 15).

Bölgesel kalkınma sürecinde belediyelere düşen en önemli görev kuşkusuz yerel ihtiyaçların karşılanmasının ötesine geçerek yeni yatırım alanları oluşturmak ve bu alanlardan en üst seviyede yarar sağlamaktır. Nitelikli insan gücü, uzman personel ve çevre bilincinin ön planda olduğu yöneticiler bu konuda önemlidir (Mutlu, 2010: 110).

Belediyeler bölgenin doğal kaynaklarına uygun olarak iş edinmeye yönelik eğitim kursları açma, bölge sermayesini yönlendirme, yeni yatırımları teşvik etmek üzere altyapı ve ulaşım hizmetleri sağlama, yeni yatırımları yönlendirme olanaklarını değerlendirme imkanına sahiptir. Belediyeler yasalardan aldığı güçle bölgesel kalkınmada önderlik etme konumuna ulaşmıştır.

3.5.2.Mahalli İdarelerin Bölgesel Kalkınmaya Olumsuz Etkisi

Mahalli idarelerin bölgesel kalkınmaya olumsuz etkileri başarılı olmalarıyla tezatlık oluşturmaktadır. Bölgesel kalkınmada başarılı olan belediyeler, çevre yerleşim merkezlerinden göçler alacaklardır. Zira bölgesel gelişmişlik farkı sınırlı bir alanı değil bir bütün olarak benzer fiziksel özellikler taşıyan bir bölgeyi etkilemektedir. Bir mahalli idarenin başarılı olarak

faaliyette bulunduğu yöreyi kalkındırdıkça çevresinden göçler alacaktır. Bu göçler çeşitli yeni sosyo-ekonomik sorunlar meydana getirecektir.

Türkiye'nin en temel sorunlarından birisi de iç göç olgusudur. Kırsal alanın iticiliği ve kentsel alanın çekiciliği ile güç kazanan iç göç sonucu milyonlarca insan sürekli yer değiştirmekte; kırsal bölgelerin nüfusu azalırken, kentler ise aşırı bir nüfus artışı yaşamaktadır. Şehirlerimiz, hızla ve kontrolsüz büyümenin tabi neticesi olarak, altyapı ve sosyokültürel, eğitsel ve sportif donatılar yönünden yetersiz kalmakta, sanayi ve ikamet in iç içe geçtiği sağlıksız ve dengesiz bir kent haline dönüşmektedir (Kaya, 2007: 5).

Göçlerle gelenlerin kent çeperlerinde yerleşimlerinin sağlıklı bir biçimde sağlanması, göç edenlerin kentin sosyal yapısına uyumunun sağlanması, yeni iş imkanları yaratılması, yeni ulaşım ve alt yapı yatırımları zorunluluğu yaratması gibi ek yükler oluşturacaktır.

SONUÇ

Yerel yönetimlerin faaliyette buldukları yerleşim birimlerine içme suyu sağlama, pis suların tahliye edilmesi, çöp toplama, temizlik gibi geleneksel görevleri günümüzde artık yeterli kabul edilmemektedir. Dünyanın 1980'lerden sonra başlayan serbestleşme politikaları, 1990'lardan sonra oluşan hızlı teknolojik gelişmeler bunlara bağlı olarak sınırların kalkması ulaşım ve iletişimin ucuz ve hızlı bir hale gelmesi neticesinde oluşan bilgi toplumu rekabeti işletme düzeyinden alıp her türlü alana yerleştirmiştir. Artık günümüzde yerel yönetimler de rekabetin birer oyuncusu konumdadırlar.

Dünyanın bütün ülkelerinde kalkınma ülke genelinde olmamaktadır. Her ülkede bölgesel gelişmişlik farklılıkları bulunmaktadır. Gelişmiş ülkeler bu sorunu güçlü mali kaynakları ile çözebilme imkanına sahip iken gelişmekte olan ülkeler için durum biraz daha güçleşmektedir. Ülkelerin merkezi bölgeleri ve çevreleri gelişme imkanı gösterirken, doğal kaynakları az, fiziki ulaşım imkanları güç, iklim yapısı sert bölgeler kalkınmadan yeterli pay alamamaktadır.

Bu durumda bölge insanları büyük şehirlere göç etmekte, büyük şehirlerde sosyo-ekonomik sıkıntılar baş göstermektedir. Hatta meydana gelen kalkınma farklılığı ülke bütünlüğünü tehdit eder bir hale ulaşmakta, kalkınmamış bölgelerde terör örgütleri oluşup, güç kazanmaktadırlar.

Günümüzde merkezi idareler bölgesel kalkınma sorunu karşısında yetersiz kalmaktadır. Bölgesel kalkınma için; bölgenin insan kaynaklarını, fiziki yapısını, doğal kaynaklarını ve sermayesini iyi bilen yerel yönetimler önem kazanmıştır. Yasalarla yerel yönetimlere yeni yatırımların önünü açabilmeleri için imkanlar tanınmaktadır. Yerel yönetimlere bölgesel kalkınmada destek olunması için Bölgesel Kalkınma Ajansları oluşturulmaktadır.

Sivil toplum örgütleri, bölge sermayesi, üniversiteler, yerel yönetimler işbirliği ile merkezi idare ile koordinasyon halinde bölgesel kalkınma gerçekleştirilebilecektir. Gereken sermaye ise yerel yönetimlerin gelirlerinin artırılması suretiyle karşılanabilecektir.

Bölgesel kalkınmanın sağlanması, büyük şehirlere yaşanan göçleri durduracak / azaltacak, toplum içindeki sosyo-kültürel düzeyi birbirine yakınlaştıracak ve iç barışın sağlanmasına katkı sunacaktır.

KAYNAKÇA

ACAR, Tolga (2006), Bölgesel Kalkınma Potansiyelinin Harekete Geçirilmesinde İnsan Kaynağının Rolü Ve Balıkesir İli Örneği, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı İnsan Kaynakları Programı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

AĞAR, Serkan (2006), "Kamu Kurumları (Hizmet Yerinden Yönetim Kuruluşları) Teorisi", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 65, ss. 277-310.

AKTAKAS, Başak Gül (2006), Bölgesel/Yerel Kalkınma, Bölgesel Kalkınma için Bir Model, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana.

ARDIÇ, Özgül (2007), Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Politikaları ve Bölgesel Planlama Çalışmaları, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, İktisat Teorisi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

ARIKBAY, Canan (1993), Yerel Yönetimlerde Eğitim ve Danışmanlık Hizmetleri, Gereksinimleri ve Karşılama Kaynakları, Milli Prodüktivite Merkezi, Yayın No: 511, Ankara.

ARIKBOĞA, Erbay (1998), Yerel Yönetimler, Katılım ve Mahalle Muhtarlığı, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

ARSLAN, Kahraman (2005), "Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Etkin Bir Araç: Bölgesel Planlama ve Bölgesel Kalkınma

Ajansları. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 7, ss. 275-294.

ARSLAN, Nagehan Talat (2008), “Yerelleşme, Özerklik ve Demokratikleşme Açısından Mahalli İdareler Hakkında Bir Değerlendirme Makalesi,” Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 32, No:2, Aralık, 2008, ss. 263-282, Sivas.

ARSLAN, Özkan (2004), Yerel Yönetimlerde Reform Girişimleri, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla.

AYDIN, Abdür-rauf (2008), “İktisadi Açından Bölgesel Dengesizlik: Mardin İli Örneği”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 7(24), ss. 304-312, (<http://www.e-sosder.com/dergi/24304-312.pdf>, Erişim Tarihi: 12.03.2013).

AYDIN, Yakup (2011), “Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Gelişim Süreci”, Dış Denetim Dergisi, Sayı: Nisan-Mayıs-Haziran (2011), ss. 11-20.

BAŞARIR, Arslan (1987), “Kalkınmada Mahalli İdarelerimize Düşen Görevler”, Amme İdare Dergisi, TODAİE, Cilt:6, Sayı: 3, ss. 87-108, Ankara.

BAŞOL Koray (1991), Doğal Kaynaklar Ekonomisi, Aklıselim Basımevi, İzmir.

BAYRAMOĞLU, Adalet (1994), Yerel Yönetim ve Ahlak, Yerel Yönetimin Geliştirilmesi El Kitapları Dizisi, İkinci Baskı, İstanbul.

BERBER, Metin ve Ebru Çelepçi (2005), “Türk Bölgesel Kalkınma Politikalarında Yeni Arayışlar: Kalkınma Ajansları ve Türkiye Uygulanabilirliği”, Doğu Karadeniz Bölgesel Kalkınma Sempozyumu- 13-14 Ekim, ss. 149-157, Trabzon.

BİLDİRİR, Hayırlı Nisa (2005), Avrupa Birliği ve Türkiye Bölgesel Kalkınma Politikaları: Uygulamalar ve Alınan Sonuçlar, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep.

BOZKURT, Ömer ve Turgay Ergun (1998), Kamu Yönetimi Sözlüğü, Editör: Serije Sezen, TODAİE Yayınları, Ankara.

BOZKURT, Ömer ve Turgay Ergun (2008), Kamu Yönetimi Sözlüğü, Editör: Serije Sezen, 2. Baskı, TODAİE Yayınları, Ankara.

CEYLAN, Tülay (1995), "Sürdürülebilir Kalkınma", Gelişme İktisadı, Ed. Tülay İşgüden, F. Ercan, M. Türkay, Beta Basım Yayın, ss. 203-223, İstanbul.

ÇEKEN, Hüseyin (2008), "Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi Üzerine Teorik Bir İnceleme", Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: X, Sayı: II, ss.293-306, Afyonkarahisar.

ÇETİNKAYA, Yasemin Özata (2012), Yerel Yönetimler Reformunun Yerel ve Bölgesel Kalkınmaya Etkisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Trabzon.

ÇUKURÇAYIR, M. Akif ve Nihal Güneş (2012), "Türkiye'de Belediyecilik ve Karaman Örneği", Sosyoteknik Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi, Yıl:2, Sayı:3, (Kasım 2012), ss.34-62.

DEMİRCİ, Aytül (2003), "Bölgesel Kalkınma Ajansları", Kamu Yönetimi Dünyası Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 15, ss. 16-20.

DİNÇER, Bülent; Metin Özaslan ve Taner Kvasoğlu (2003), “İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması”, DPT Yayınları, DPT Yayın No:2671, Ankara.

DİNLER, Zeynel (2001), Bölgesel İktisat, Ekin Kitabevi, Bursa.

DOĞAN, Adem (2005), “Demokrasi ve Ekonomik Gelişme”, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Temmuz – Aralık 2005, Sayı: 25, ss. 1-19, Kayseri.

DPT (2000), “VIII. Beş yıllık Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyon Raporu”, (<http://www.dpt.gov.tr/PortalDesign/PortalControls/WebIcerikGosterim.aspx?Enc=83D5A6FF03C7B4FC49C855C86828FA2E>, Erişim Tarihi: 02.03.2013).

DPT, (2000), Bölgesel Gelişme Özel ihtisas Komisyonu Raporu, DPT Yayın No:2502, Ankara.

DPT, (2000), Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Öncesinde Bölgesel Gelişme, DPT Yayın No: 2541, Ankara.

DPT, (2001), Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, DPT Yayın No: 2556, Ankara.

DPT, (2004), Bölgesel Kalkınma Ajansları Yasa Tasarısı, DPT Yayınları, Ankara.

ÇALT, Gökhan (2005), Bölgeselleşme ve Avrupa Birliği'nin Bir Aracı Olarak Bölge Kalkınma Ajansları, VI. Türkiye Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi, Bildiri Metinleri, 3-7 Ocak 2005, Ankara.

DÜLGEROĞLU, Ercan (2000), Kalkınma Ekonomisi, Vipaş A.Ş., Bursa.

EREN, Hayrettin ve Aynur Cidecigiller (2011), “Bölgesel Kalkınma Ajansları”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt: LXIX, Sayı: 1-2, ss. 391-410, İstanbul.

ERENÇİN, Arif (2006), “Belediye Görevleri Üzerine Bir İnceleme”, TODAİE Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt 15, Sayı 1, ss.17-29.

ERKAL, Mustafa (1990), Bölge Açısından Az Gelişmişlik 101 Soru 101 Cevap, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.

ERTAN, Birol (2002), “Yerel Yönetim Kavramı”, Çağdaş Yerel Yönetimler, Cilt: 11, Sayı: 1, ss. 22- 30.

ERYILMAZ, Bilal (1998), Kamu Yönetimi, 4.basım, Erkam Matbaacılık, İstanbul.

EYÜBOĞLU, Ercan (2000), “(SEVEN) Bir Kamu Yönetimi İçin”, Prof. Dr. Osman Zıllıoğlu'na Armağan, Galatasaray Üniversitesi Yayını, ss. 151-183, İstanbul.

GENÇ, Neval ve Murat Yılmaz (2013), “Yerel Yönetimlerin Ekonomik Kalkınmaya Yönelik Mali Yardım Kullanımı: Aydın İli Örneği”, Ed.Buğra Özer ve Güven Şeker, Yerel ve Bölgesel Kalkınma: Küresel ve Yerel Bakış Açılıarı, Doç.Dr. Süleyman Yaman Koçak'a Armağan, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayını, ss. 119-152, Manisa.

GÖKÇE, Orhan ve Erdal Bayrakçı (2003), Yerel Yönetimler Maliyesi Ders Notları, Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayını, Konya.

GÖNEY, Süha (1975), Siyasi Coğrafya, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları, Cilt: II, İstanbul.

GÖRMEZ, Kemal (1997), Yerel Demokrasi ve Türkiye, Vadi Yayınları, Yayın No: 72, Ankara.

GÖYMEN, Korel ve Erol Kaya (2004), "Yerel kalkınma önderi ve paydaşı olarak belediyeler", Yerel Kalkınmada Belediyelerin Rolü, Pendik Belediyesi Kültür Yayınları, Temmuz 2004, ss. 49-65, İstanbul.

GÖYMEN, Korel (2005), Türkiye'de Bölge Politikalarının Evrimi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları, Sabancı Üniversitesi ve İstanbul Politikalar Merkezi, İstanbul.

GÖZLER, Kemal (2005), Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Ekin Yayınları, Bursa.

GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref ve Turgut Tan (2004), İdare hukuku Cilt:1, Genel Esaslar, Güncelleştirilmiş 3. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara.

ELMAS, Gülen (2005), "Türkiye'de Bölgesel Politikalar, Yeni Uygulama ve Öneriler", Yorum, Gazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayın Organı, Sayı: 2005/2, ss.3-5, Ankara.

GÖYMEN, Korel ve Erol Kaya (2004), "Yerel Kalkınma Önderi ve Paydaşı Olarak Belediyeler", Yerel Kalkınmada Belediyelerin Rolü, İstanbul: Pendik Belediyesi Kültür Yayınları, June 2004, ss. 49-65, İstanbul.

GÜNDAY, Metin (2003), İdare Hukuku, 7.Baskı, İmaj Yayınevi, Ankara.

GÜNDÜZ, Ali Yılmaz (2006), Bölgesel Kalkınma Politikası, 1. Baskı, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.

HASANOĞLU, Mürteza ve Ziya Aliyev (2006), “Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajansları”, Sayıştay Dergisi, Ocak-Mart 2006, ss. 81-103, Ankara.

IŞIK, Nihat, Duygu Baysal, Onur Ceylan (2010), “Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Bir Politika Aracı Olarak Kalkınma Ajansları”, Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 3, Sayı:2, ss. 1-18, Niğde.

İZBIRAK, Reşat (1986), Coğrafi Terimler Sözlüğü, Milli Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları, İstanbul.

KARA, Murat (2008), Bölgesel Rekabet Edilebilirlik Kavramı ve Bölgesel Kalkınma Politikalarına Yansımaları, DPT Ekonomik Modeller ve Stratejik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, DPT Yayınları, Yayın No: 2774, Ankara.

KARAGÜL, Mehmet ve Ömer Açıkgöz (2009), “İktisat Tarihi Perspektifinde İktisadi Kalkınma ve Din İlişkisi”, Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, ss. 471-486, Konya.

KARANFİL, Neşe (2006), “6 Pilot Bölgede Başarı Sağlanırsa Kalkınma Ajansları Yaygınlaşacak”, Referans Gazetesi, 15.02.2006, (<http://www.ortakpayda.com/articles.php?ID=2651>, Erişim Tarihi: 13.03.2013).

KARLUK, Rıdvan (1999), Türkiye Ekonomisi, Beta Basım Yayım Dağıtım, 6. Baskı, İstanbul.

KAYA, Erol (2007), Kent Yönetiminde Yeni Yaklaşım Yerel Kalkınma Yönetimi, Sistem Yayınları, İstanbul.

KAYASÜ Serap ve Suna Yaşar (2006), “Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde Bölgesel Kalkınma Politikaları: Yasal ve Kurumsal Dönüşümler”, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, 7-8 Eylül, ss. 199-213, Ankara.

KELEŞ, Ruşen (1998), Kentbilim Terimleri Sözlüğü, İmge Kitabevi, Ankara.

KELEŞ, Ruşen (2000), Yerinden Yönetim ve Siyaset, Genişletilmiş 4.basım, Cem Yayınevi, İstanbul.

KELEŞ, Ruşen ve Fehmi YAVUZ (1989), Yerel Yönetimler, Turhan Kitabevi, Ankara.

KIZILTAN, Alaattin ve Ş. Mustafa Ersungur (2007), “Türkiye’de İller ve Bölgelerin Ekonomik Gelişme Düzeyleri Arasındaki Uzun Dönemli İlişkiler”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 2, ss. 269-286, Erzurum.

KOCABAŞ, Filiz (1991), Mahalli İdarelerde Verimlilik Nasıl Sağlanır?, T.C.İçişleri Bakanlığı Eğitim Daire Başkanlığı, Kaymakam Adaylığı Tezi, Bolu.

KULAÇ, Emre (2007), Küreselleşmenin Türk Belediye Sistemi Üzerindeki Etkileri, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.

MAÇ, Nazlı (2006), Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Türkiye, Konya Ticaret Odası Etüd Araştırma Servisi Araştırma Raporu, Sayı:117 / 76, Konya.

MUTLU, Murat (2010), Mahalli İdarelerin Bölgesel Kalkınma Üzerindeki Etkileri: Belediyeler Örneği, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Maliye Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Bursa.

ÖNDER, Fahrettin (2006), Yerel Siyaset ve Belediyelerde Etkin Yönetim, Okutan Yayıncılık, İstanbul.

ÖNGÖR, Sami (1980), Coğrafi Terimler Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

ÖZEN, Pınar (2005), Bölge Kalkınma Ajansları, TEPAV Yayınları, (<http://www.tepav.org.tr/tur/admin/dosyabul/upload/bolgeselkalkinmabilginotu.pdf>, Erişim Tarihi: 10.03.2013).

ÖZER, Yunus Emre (2008), "Küresel Rekabet, Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Türkiye", Review of Social, Economic & Business Studies, Vol: 9/10, ss. 389-408.

PARLAK, Bekir ve Hüseyin Özgür (2002), Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye'de Yerel Yönetimler, 1. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul.

PINAR, Abuzer (2006), Maliye Politikası: Teori ve Uygulama, Naturel Yayıncılık, Ankara.

SANIR, Ferruh (2000), Coğrafya Terimleri Sözlüğü, Gazi Kitabevi, Ankara.

SEZER, Özcan ve Tarık Vural (2010), “Kamu Hizmetlerinin Sunumunda

Devletin Değişen Rolü ve Merkezi Yönetim ile Yerel Yönetimler Arasında

Yetki ve Görev Paylaşımı”, Maliye Dergisi, Sayı: 159, Temmuz-Aralık 2010, ss. 203-219.

ŞEN, Arzu (2004), Sürdürülebilir Bölgesel Gelişme Yaklaşımı: İzmir Örneği, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel İktisat Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

TAMER, Ahmet (2008), Kalkınma Ajanslarının Türk Hukuk Sistemindeki Yeri”, DPT Uzmanlık Tezleri, DPT Yayınları, DPT Yayın No: 2757, Ankara.

TAŞ, Cesurhan (2007), “Bölgesel Kalkınma Ajanslarına Yönelik Eleştiriler ve Son Gelişmeler”, Türk İdare Dergisi, Eylül 2007, Yıl 79, Sayı: 456, ss. 137-163.

T.C.BAYINDIRLIK ve İSKAN BAKANLIĞI (2009), “Yerel Yönetimler, Katılımcılık ve Kentsel Yönetim Komisyonu Raporu”, Kentleşme Şurası (Nisan 2009), Ankara.

TEKELİ, İlhan (1996), “Yönetim Kavramı Yanısıra Yönetişim Kavramının Gelişmesinin Nedenleri Üzerine”, Sosyal Demokrat Değişim Dergisi, Sayı: 3, ss. 45-54.

TEMİZOCAK, Yılmaz, (2006), “Kalkınma Ajansları'nın Önemi ve EGEV-EBKA Deneyimi”, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu Bildiriler Kitabı, ODTÜ Yayınları, ss. 387-397, Ankara.

TODAİE Yayını, KAYA (Kamu Yönetimi Araştırması) (1992), Yerel Yönetimler Araştırma Grubu Raporu, Ankara.

TUTAR, Filiz ve Mehmet Demiral (2007), “Yerel Ekonomilerin Yerel Aktörleri: Bölgesel Kalkınma Ajansları”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 1, ss. 65-83, Eskişehir.

TÜRKİYE ÇEVRE SORUNLARI VAKFI (1984), Türkiye'nin Yeni ve Temiz Enerji Kaynakları, TÇS Vakfı Yayını, Ankara.

UNAY, Cafer (1993), Makroekonomi, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa.

ÜNSAL, Fatma (2002), “Avrupa Birliği Katılma Sürecinde Bölgeselleşme ve Bölge Planlamada Yenilikçi Araçlar”, 10. Ulusal Bölge Bilimi/Bölge Planlama Kongresi, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, 17-18 Ekim, ss. 61-68, İstanbul.

ÜNSAL, Cengiz (2006), Türkiye'nin İdare Sistemi İçinde İl Özel İdaresinin Yeri ve Mali Yapısı (Manisa Örneği), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi (Yönetim Bilimleri) Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

YILDIZ, Hayrettin (2012), “Fransız Yerel Yönetim Sistemi”, Yalova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı: (2012/1), ss. 311-322, Yalova.

YURDAKUL, Nilay Başok, Müjde Ker Dinçer, Gül Coşkun (2011), “Belediyelerde Halkla İlişkiler Yönetimi: İzmir İli Belediyelerine Yönelik Bir Araştırma”, Akademik Yaklaşımlar Dergisi, Kış 2011, Cilt: 2, Sayı: 2, ss. 198-229.

“Anayasa Mahkemesi Kararı”,<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/02/20080223-11.htm>, (Erişim Tarihi: 31.03.2013);

“Belediyelerin Bütçe Gelirleri Üzerinden Kalkınma Ajanslarına Aktaracakları Payların Yeniden Belirlenmesine İlişkin Karar (BKK 2011/2168)”,http://www.alomaliye.com/2011/belediyelerin_butce_gelirleri.htm, (Erişim Tarihi: 31.03.2013).

“Bölgesel Kalkınma Nedir, Bölgesel Ekonomik Kalkınma Planı”,
http://www.ekodialog.com/Konular/bolgesel_kalkinma.html, (Erişim Tarihi: 13.03.2013).

“Cari Açığın Yüzde 70’i Enerjiden”, <http://www.dunya.com/cari-acigin-yuzde-70i-enerjiden-145865h.htm>, (Erişim Tarihi: 03.03.2013).

“DPT Müsteşarlığı (2006), Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007 – 2013) Kültür Özel İhtisas Komisyonu Raporu”,
http://plan9.dpt.gov.tr/oik48_kultur/48kultur.pdf, (Erişim Tarihi: 12.04.2013)

“Köyler,Hukuki Yapı ve Görevler”,<http://www.migm.gov.tr/Mahallildareler.aspx?DetayId=14>, (Erişim Tarihi: 12.02.2013).

“Modern Kent Yönetimi IV”,<http://www.yerelsiyaset.com/v4/sayfalar.php?goster=ayrinti&id=815>, (Erişim Tarihi: 21.03.2012).

“Yerel Kalkınma Nedir?”,<http://www.pendik.bel.tr/kalkinma/bpi.asp?caid=295&cid=2489>, (Erişim Tarihi: 01.04.2013).

ÖZET

Mahalli İdarelerin Bölgesel Kalkınma Üzerindeki Etkileri konu başlıklı yüksek lisans tez çalışması üç bölümde incelenmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde genel hatlarıyla mahalli idareler, yerel yönetimler ve belediyeler üzerinde durulmuştur. Konu ile ilgili yasa maddelerine değinilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise bölge ve kalkınma kavramları ve çeşitleri üzerinde durulmuştur. Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde mahalli idarelerin bölgesel kalkınmaya etkileri ve bölgesel kalkınma ajansları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler:

- 1- Kalkınma
- 2- Mahalli İdareler
- 3- Bölge
- 4- Yönetim
- 5- Etki

ABSTRACT

Impacts on Regional Development of Local Governments Master thesis in the subject are studied in three sections. In the first part of the study in general terms, local authorities, local governments and municipalities are emphasized. Provisions of the law on the subject are mentioned. In the second part of the study are focused on the region and development concepts of the region and the kinds. In the third and final part of the study, the effects on regional development of Local Governments and regional development agencies, local authorities are investigated.

Key Words:

- 1- Development
- 2- Local Authorities
- 3- Region
- 4- Government
- 5- Effect

